

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z.Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PREVENCE KRIMINALITY VE MĚSTĚ TÁBOR, JEJÍ SYSTÉM A
AKTIVITY ZAMĚŘENÉ PŘEDEVŠÍM NA CÍLOVOU SKUPINU DĚTÍ
A MLÁDEŽE**

Autor práce: Pavel Salák

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: JUDr. Milan Šumbera

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce – v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Milanu Šumberovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

Salák, P. *Prevence kriminality ve městě Tábor, její systém a aktivity zaměřené především na cílovou skupinu dětí a mládeže: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 67 s. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Milan Šumbera.

Klíčová slova: kriminalita, prevence, děti, mladiství, mládež, kriminální čin, rizikové chování, oběť, pachatel, strategie, viktimizace.

Bakalářská práce s názvem „Prevence kriminality ve městě Tábor, její systém a aktivity zaměřené především na cílovou skupinu dětí a mládeže“ poukazuje na některé druhy kriminální činnosti a její prevenci, kde jsou děti a mladiství (souhrnně mládež) v roli pachatele nebo oběti. Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit systém prevence kriminality ve městě Táboře, představit subjekty, které se na něm podílejí. Dílčím cílem bude podání návrhu na další možné aktivity zaměřené na boj s kriminalitou, kde cílovou skupinou je mládež. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část osvětluje problematiku prevence kriminality, její strukturu, úroveň i systém v rámci České republiky, města Tábora a ve vybraných základních a středních školách, které zde sídlí. Uvádí příklady trestné činnosti páchané dětmi a mladistvými v oblasti požívání alkoholu, měkkých drog a tabákových výrobků. Poukazuje na různé faktory, okolnosti, jež tuto činnost podporují, zejména na vliv rodinného a školního prostředí, vrstevnických skupin. Čtvrtá část představuje děti a mládež jako oběti trestné činnosti, která byla zmíněna již výše, konkrétně podávání měkkých drog a alkoholu dětem a mladistvým, záškoláctví a další rizikové chování. Samostatná kapitola je věnována zneužívání kybernetického prostoru k šikanování a pronásledování mládeže.

Praktická část vychází z dotazníkového šetření mezi žáky a studenty základních a středních škol a řízených rozhovorů s pedagogy, kteří vykonávají funkci metodika prevence v těchto zařízeních. Otázky v dotaznících byly zaměřeny na rizikové chování dětí a mladistvých a delikty, o nichž pojednává teoretická část. Každá základní i střední škola vytváří své preventivní programy a strategické plány, které vychází z platných metodických doporučení Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy České republiky pro jednotlivé druhy

rizikového chování. Za jejich vypracování a naplňování zodpovídá ředitel školy a pověřeni metodici prevence.

V práci byla dále použita data získaná v rámci mezinárodních šetření ESPAD 2015 (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs - evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách u šestnáctiletých studentů), GYTS 2016 (Global Youth Tobaccosurveys - školní výběrová studie zaměřená na užívání tabákových výrobků u školní mládeže ve věku 13 – 15 let), HBSC - Světové zdravotnické organizace (Health Behavior in School-aged Children, v češtině je známá jako studie Mládež a zdraví) a ISRD (International self-report delinquency study – selfreportové šetření zaměřené na delikvenci realizované mezi žáky ve věku asi 12 – 16 let).

Závěr práce shrnuje poznatky z teoretické a praktické části, vyzdvihuje dosavadní účinné a osvědčené prostředky a poukazuje na další možnosti a strategie zvláště v oblasti primární prevence u dětí a mladistvých.

ABSTRACT

Salák, P. *The Crime Prevention in the Town of Tábor, Its System and Activities Especially Concentrated on the Group of Children and Youth: bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2019. 52 p. Leader of the bachelor thesis JUDr. Milan Šumbera.

Key words: Criminality, Prevention, Children, Minor, Youth, Criminal Offence, Risk Behavior, Victim, Perpetrator, Strategy, Victimization.

This bachelor thesis points out some types of a criminal activity and its prevention, where children and youth (together minor) are perpetrators or victims. The main goal of this bachelor thesis is to find out the system of the crime prevention in the town of Tábor and introduce the particular subjects participating on this system. Partial aim will be to put forward a suggestion of other possible activities focused on a battle against a criminality within children and youth. This thesis is divided into a theoretical part and a practical part.

The theoretical part clarifies the crime prevention, its structure, its levels, and also its system within the Czech Republic, within town of Tábor and also within the chosen primary and secondary schools settled in Tábor. This part of the bachelor thesis gives examples of crimes committing by minor in area of alcohol drinking, drugs and tobacco products. The theoretical part points on different factors and circumstances affecting these crime activities, mainly an impact of family, school surrounding and same aged minor. The fourth part of the bachelor thesis introduces children and youth as the victims of mentioned crimes, especially crime of drugs or alcohol selling to minor, truancy and other risk behavior. A separate chapter deals with cyberbullying and internet stalking minor.

The practical part proceeds from questionnaires filled in by primary school pupils and secondary school students, and also from interviews with teachers performing a methodology of prevention in these schools. Particular questions in the questionnaires were focused on risk behavior of minor and crimes mentioned in the theoretical part. Each primary and secondary school creates its own preventive programs and strategic plans based on systematic recommendations of Ministry of education youth and sports.

The thesis works with information obtained from international research ESPAD 2015 (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs), GYTS 2016 (Global

Youth Tobacco survey), HBSC (Health Behavior in School-aged Children) and ISRD (International self-report delinquency study).

The end of the bachelor thesis summarizes knowledge gained from the theoretical part and practical part, points out actual effective and proven means, and adverts to other possibilities and strategies especially in area of primary prevention within minor.

Obsah

Úvod	10
1 Metodika a cíle bakalářské práce	12
2 Prevence kriminality a její systém v České republice (ČR).....	14
2.1 Struktura a úrovně prevence kriminality	15
2.1.1 Preventivní aktivity podle obsahového zaměření	15
2.1.2 Úrovně prevence kriminality	16
2.2 Systém prevence kriminality ČR	16
3 Děti a mladiství jako pachatelé kriminální činnosti	19
3.1 Vymezení pojmu kriminalita, trestný čin, pachatel	19
3.2 Vymezení pojmu dítěte a mládeže z pohledu právních předpisů	20
3.3 Hlavní rysy kriminality páchané dětmi a mládeží	20
3.3.1 Rizikové chování	21
3.3.2 Konzumace alkoholu a užívání měkkých drog z pohledu výzkumů HBSC, ESPAD a GYTS	21
3.4 Rodina a delikvence mládeže	23
3.5 Škola a delikvence mládeže.....	25
3.6 Trávení volného času a delikvence mládeže	26
4 Děti a mládež jako oběti kriminální činnosti	28
4.1 Hlavní rysy kriminality páchané na dětech a mládeží	28
4.2 Vybrané jevy kriminality páchané na mládeži	29
4.2.1 Kyberšikana	29
4.2.2 Podávání alkoholických nápojů mládeži.....	31
5 Prevence kriminality v podmínkách Jihočeského kraje (JČK), města Tábora a jeho školských zařízeních	33
5.1 Preventivní politika v podmínkách JČK a města Tábora	33
5.2 Strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v JČK a ve městě Táboře	35
5.2.1 Oddělení prevence a humanitárních činností	35
5.2.2 Primární prevence na úrovni škol a školských zařízení.....	38
6 Dotazníkové šetření mezi žáky ZŠ a studenty SŠ	42
6.1 Vyhodnocení dotazníků.....	43
6.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	49

7	Řízené rozhovory s metodiky prevence na vybraných školách	51
7.1	Respondent č. 1.....	51
7.2	Respondent č. 2.....	52
7.3	Respondent č. 3.....	54
7.4	Rozbor rozhovorů s metodiky prevence	55
7.5	Shrnutí a další doporučení	56
8	Interpretace výsledků z praktické části ve vztahu k daným cílům a jejich přínosy	59
	Závěr.....	61
	Seznam použitých zdrojů	62
	Literární zdroje.....	62
	Elektronické zdroje	63
	Legislativní dokumenty	64
	Seznam zkratek.....	65
	Seznam tabulek a grafů.....	66
	Přílohy	67

Úvod

Prevence kriminality představuje celou řadu opatření a činností, které jsou zaměřené na vyhledávání a předcházení rizikových faktorů, jež vedou později k páchaní trestné činnosti. V České republice (dále jen ČR) působí řada státních i nestátních organizací, které se systematicky věnují prevenci kriminality.

Vyspělost jednotlivých států lze usuzovat z mnoha faktorů, vyspělá ekonomika, vysoká úroveň zdravotní a sociální péče, školství, ... Ovšem je to i úroveň právní politiky státu, jeho právní řád, jehož fungování zajišťuje celá soustava státem zřízovaných institucí.

Otevřená demokratická společnost si uvědomuje, že je důležité zajistit její vývoj a zároveň zachovat stabilitu, garantovat základní demokratické hodnoty, lidská práva a svobody včetně práva lidí na bezpečnost.¹ Uvědomuje si, že nestačí pouze odhalovat a trestat protiprávní jednání, že je mnohem efektivnější a z hlediska budoucnosti prospěšnější předcházet rizikovému chování, snižovat množství páchaných trestných činů. Preventivní programy jsou zaměřeny především na mládež, protože existuje šance jejich myšlení do budoucna ovlivnit a změnit. Čím mladší potenciální pachatel, tím větší šance na nápravu, případně eliminaci rizikového chování.

Jedny z podkladů pro vytváření strategie boje s kriminalitou mládeže představují výzkumná šetření, jichž se ČR účastní, kde se zaměřují na určité věkové skupiny, na vybraný typ rizikového chování aj. V souvislosti s tím upozorňují na různé faktory, které rizikové či nezákonné chování podmiňují. Je to především rodina, školní prostředí a pak vrstevnické skupiny, kde se mladý člověk nejvíce pohybuje. Řada faktorů je daná či velmi obtížně změnitelná, je to dědičnost a prostředí, v němž dítě vyrůstá, rodiče, sourozenci, ostatní příbuzní, lokalita aj.

Jedním z předpokladů prevence kriminality je kvalitní zákonná úprava, kvalifikovaná aplikace a využívání. Hlavním cílem prevence kriminality je pak snížení množství delikventních činů, počtu pachatelů a potenciálních obětí.²

Teoretická část práce je zaměřena výkladově na prevenci kriminality obecně, tak aby nabyté poznatky mohly být aplikovány v části praktické zaměřené konkrétně na problematiku

¹NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 173)

²NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 175)

prevence kriminality dětí a mládeže v jihočeském regionu a ve městě Táboře, aby čtenář dokázal pochopit závěry vyplývající z praktické části.

V bakalářské práci se autor zaměřil na prevenci kriminality dětí a mládeže realizovanou v podmínkách Jihočeského kraje, konkrétně ve městě Táboře, na zapojení různých složek, zejména školských zařízení, kde bylo provedeno dotazníkové šetření a rozhovory s metodiky prevence.

1 Metodika a cíle bakalářské práce

Autor bakalářské práce představuje systém prevence kriminality, zapojení jednotlivých složek v podmínkách České republiky (dále jen ČR), v Táboře a ve vybraných základních a středních školách, které zde působí. Sjednocuje pro celý text v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, označení **dítě, mladistvý a mládež**. Za dítě je považována osoba mladší 15let, za mladistvého osoba od 15 let do 18 let. Označení mládež pak zahrnuje obě dvě skupiny, tedy děti a mladistvé.³

V kapitolách, které jsou zaměřeny na příklady trestné činnosti, kde jsou děti a mladiství v roli pachatelů a obětí, vybral autor tyto oblasti: požívání alkoholu, měkkých drog a tabákových výrobků, záškoláctví, kyberšikanu a další příklady rizikového chování. Tyto příklady trestné činnosti byly vybrány záměrně, protože, jak vyplynulo z rozhovorů s pedagogy-metodiky prevence, jsou na školách v Táboře tyto oblasti z jejich pohledu nejaktuálnější a nejčastěji řešeny. Při popisu jednotlivých příkladů rizikového či delikventního chování vychází práce z odborné literatury, ale také z mezinárodních šetření, jichž se ČR účastní. Jedná se konkrétně o tyto výzkumy: ESPAD 2015 (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs - evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách u šestnáctiletých studentů), GYTS 2016 (GlobalYouthTobacco surfy - školní výběrová studie zaměřená na užívání tabákových výrobků u školní mládeže ve věku 13 – 15 let), HBSC - Světové zdravotnické organizace (Health Behavior in School-aged Children, v češtině je známá jako studie Mládež a zdraví), ISRD (International self-report delinquency study – selfreportové šetření zaměřené na delikvenci realizované mezi žáky ve věku asi 12 – 16 let).

Praktická část bakalářské práce je založena na poznatech získaných v teoretické, protože bez ní by čtenář nemusel porozumět problematice řešené v té praktické.

Hlavním cílem práce je představit konkrétní systém a aktivity zaměřené na prevenci kriminality mládeže ve městě Táboře. Dílčím cílem je podání návrhu na další možné činnosti zaměřené na boj s kriminalitou ve výše zmíněné lokalitě, kde cílovou skupinou je mládež (děti i mladiství).

³ČESKO. § 2 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

Jako jedna z výzkumných metod byly použity dotazníky. Otázky byly voleny tak, aby obsahově korespondovaly s problematikou kriminality v úvodní teoretické části. Respondenti vybírali vždy jednu z uzavřených odpovědí: ANO, SPÍŠE ANO, SPÍŠE NE, NE. Dotazníkového šetření se zúčastnili žáci 2. stupně ve věku od 11 - 14 let v celkovém počtu 237 ze Základní školy a Mateřské školy Tábor, Helsinská 2732 a ze Základní školy a Mateřské školy Tábor, náměstí Mikuláše z Husi 45. Dále se zapojili studenti ve věku 15 – 17 let středních škol v celkovém počtu 249 z Táborského soukromého gymnázia a Základní školy s.r.o., Zavadilská 2472, Střední zdravotnické školy Tábor, Mostecká 1912 a Střední průmyslové školy strojní a stavební Tábor, Husova 1670.

Druhou výzkumnou metodou byly řízené rozhovory s pedagogickými pracovníky, kteří na příslušných školách zastávají pozici primárního preventisty. Jsou to pedagogové, kteří jsou pověřeni řediteli škol tvorbou a realizací minimálních preventivních programů a strategií v souladu s pokyny Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 21 291/2010-28, vydaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.⁴ V oblasti primární prevence plní úlohu koordinátorů, ale i kvalifikovaných poradců, vydávají doporučení, jak postupovat v případě jednotlivých druhů rizikového chování. Otázky pro metodiky byly zaměřeny na systém prevence v jejich školách, na to, jaké programy během školního roku se svými žáky či studenty realizují, zda spolupracují s nějakými externími organizacemi a zákonnými zástupci dětí a mladistvých, jaké výchovné problémy na svých školách nejčastěji řeší, při čemž autor vyšel z poznatků získaných z dokumentů, jež popisují strategii prevence kriminality v celé ČR a v Jihočeském kraji.

Veškerá data získaná z obou výzkumných metod vytvořila podklad pro dosažení hlavního i dílčího cíle.

⁴[Metodické dokumenty \(doporučení a pokyny\)](http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny)[online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2019-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>>.

2 Prevence kriminality a její systém v České republice (ČR)

Prevence kriminality je od roku 1993, kdy se začala systematicky formovat, nedílnou součástí vládní politiky ČR., *První Strategie prevence kriminality byla přijata v roce 1996 a od té doby se v ČR formuje a vyvíjí systém prevence kriminality na celorepublikové i místní úrovni a rozvíjí se přístupy a postupy státní správy i samospráv v preventivním přístupu k řešení jednotlivých druhů kriminality (trestné činnosti i přestupků) a kriminálně rizikových jevů, k řešení komplexní bezpečnostní situace v ohrožených lokalitách, k zacházení s oběťmi a pachateli trestné činnosti.*⁵

Strategie prevence kriminality na léta 2016 až 2020 navazuje na další strategické dokumenty vlády ČR. Patří mezi ně např. Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR, Bezpečnostní strategie ČR, Strategie vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatelstva ČR., *Prevence kriminality je plánována ve zpravidla 4-5letých cyklech prostřednictvím vládou schvalované Strategie prevence kriminality.*⁶ Nezabývá se oblastmi, které jsou upraveny samostatnými vládními strategiemi a koncepcemi. Strategie prevence kriminality se zaměřuje především na obecnou kriminalitu, nikoli na její specifické formy jako je např. extremismus, terorismus, organizovaný zločin, hospodářská kriminalita, ...⁷ Jelikož má ČR v současnosti plně rozvinutý systém prevence, řadí se mezi státy s dlouhodobě klesající kriminalitou. Za období 2011 až 2014 došlo k poklesu trestné činnosti z 317 177 na 288 660 trestných činů, což představuje pokles o 9%. I když na jedné straně celkově kriminalita klesá, objevují se na straně druhé nové trendy, nárůst kriminálních činů páchaných ve virtuálním světě (kyberkriminalita), jedná se o tzv. stalking (nebezpečné vyhrožování), pohlavní zneužívání, podvody, phishing (zneužití identity) aj. Dále narůstá drogová kriminalita, jedná se zejména o nedovolenou výrobu a přechovávání omamných a psychotropních látek (OPL). Rovněž podíl dětí a mladistvých na páchaní trestné činnosti se dlouhodobě snižuje, brutalita

⁵ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

⁶ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

⁷ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

jejich útoků však narůstá. Nejvíce se na ní podílí mládež ze sociálně vyloučeného prostředí a pod vlivem návykových látek.⁸

Prevence kriminality představuje soubor aktivit mimotrestního charakteru, které vedou k předcházení trestné činnosti jako takové, ke zmenšování jejího rozsahu, snižování závažnosti trestných činů, a to jak přímým působením na možné pachatele a jejich oběti, tak omezováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Česká republika stejně jako jiné vyspělé státy vytváří strategie kontroly kriminality, hovoříme též o preventivní politice, na níž se podílejí jednak státní orgány a organizace: justice, státní zastupitelství, policie, vězeňství, orgány veřejné správy, školy, ale i neziskové organizace, občanská sdružení, církve.⁹

2.1 Struktura a úrovně prevence kriminality

2.1.1 Preventivní aktivity podle obsahového zaměření

Preventivní aktivity třídíme podle obsahu a okruhu adresátů. Z hlediska obsahu rozlišujeme sociální, situační a viktimologickou prevenci. **Sociální prevence** představuje sociální kriminogenní jevy, jako jsou prostituce, alkoholismus a jiné toxikomanie, nezaměstnanost, chudoba, záškoláctví, extremistické skupiny, bezdomovci aj., na deformace v právním řádu, v působení médií, na kriminálně preventivního či socializačního působení rodiny, školy, sociálních služeb aj.¹⁰ **Situační prevence** je zaměřená na odstraňování kriminogenních situací, na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele, při čemž vychází z poznatků, že určité druhy kriminality a jiných sociálně-patologických jevů mají své časové a prostorové zákonitosti.¹¹ **Viktimologická prevence** je orientována především na potenciální a skutečné oběti trestných činů. Zaměřuje se na činnost osvětovou a poradenskou, zahrnuje i výcvikové kurzy psychologické i fyzické sebeobrany, snaží se poučit lidi, jak mají chránit sebe i svůj majetek aj.¹²

⁸ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 172)

¹⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 172)

¹¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 180-181)

¹² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 188)

2.1.2 Úrovně prevence kriminality

Podle toho, komu jsou preventivní aktivity určeny, rozlišujeme prevenci primární, sekundární a terciální.

Primární prevence působí plošně, je zaměřena jak na nejširší veřejnost, tak na děti a mladistvé. Snaží se prostřednictvím hospodářské, sociální, kulturní, právní aj. politiky působit na příčiny kriminality. Zahrnuje činnosti v oblasti výchovné, vzdělávací, volnočasové, poradenské i osvětové.¹³

Sekundární prevence zahrnuje preventivní aktivity zaměřené na potenciální pachatele, oběti a překonávání kriminogenních situací. Je určena zejména kriminálně rizikovým skupinám – dětem dopouštějícím se záškoláctví, bez náležitého dozoru, alkoholikům, narkomanům, bezdomovcům aj. Za kriminogenní situace můžeme považovat rizikové městské části, nádražní haly aj.¹⁴

Terciální prevence je zaměřena především na předcházení kriminální recidivě u pachatele a na jeho sociální reintegraci, viktimologické recidivě u oběti, o napravení následků trestného činu a poskytnutí odborné pomoci.¹⁵

2.2 Systém prevence kriminality ČR

Náš stát vytváří efektivní systém prevence kriminality, který tvoří tři úrovně - republikovou, krajskou a lokální. Na republikové úrovni je prevence realizována vládou ČR, Republikovým výborem pro prevenci kriminality, ministerstvy a dalšími státními institucemi. Krajská úroveň je zastoupena krajskými úřady a lokální představují samosprávy měst a obcí. Republikový výbor se snaží zajistit a posílit spolupráci nejen na republikové úrovni, ale zároveň usiluje o zapojení do činnosti výboru i zástupce krajských a obecních samospráv, městské i obecní policie a Agentury pro sociální začleňování. Ministerstva problematiku prevence kriminality vhodně začleňují zejména do svých koncepcí, vypisují dotační programy

¹³NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 189)

¹⁴NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 190)

¹⁵NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha, ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2. (s. 191)

zaměřené na prevenci, další vzdělávání a metodickou podporu, zajímají se také nejen o meziresortní, ale i mezinárodní spolupráci, výměnu zkušeností, sdílení příkladů dobré praxe.¹⁶

Nezastupitelnou roli v systému prevence kriminality má Policie ČR, jejíž působnost je vymezena zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Jejím hlavním úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, veřejný pořádek, předcházení trestné činnosti, ... V rámci prevence kriminality působí policie jak na primární úrovni, tak v oblasti sociální, situační a sekundární prevence, dále se podílí na prevenci viktimmnosti a pomoci obětem trestné činnosti. Koncepce kriminality Policie ČR na léta 2014 až 2016 si klade za cíl prosadit vnímání prevence kriminality jako neoddelitelnou součást policejní práce na všech úrovních a ve všech útvarech. Byla zřízena Metodická rada Policie ČR pro prevenci kriminality, která zajišťuje metodické vedení prevence kriminality a koordinaci činností uvnitř policejní organizace. Prevence kriminality na úrovni územních a základních útvarů je plně v kompetenci krajských ředitelství.¹⁷

Preventivní politika krajů vyplývá ze zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů. Působnost krajů se zaměřuje zejména na zajištění koordinační činnosti, metodickou a finanční podporu. Plní roli prostředníka mezi ministerstvy a obcemi na svém území. Prostřednictvím Asociace krajů ČR se podílejí na činnosti Republikového výboru pro prevenci kriminality. Vytvářejí koncepce prevence kriminality, stanovují rizikovitost jednotlivých území, zřizují pozici manažera prevence, prostřednictvím jeho zajišťují konzultace a metodickou pomoc obcím. Vypisují, zpracovávají, hodnotí projekty i programy v rámci Programu prevence kriminality.¹⁸

Podobně jako kraje i obce vycházejí při své preventivní politice ze zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů. V poslední době se přenáší problematika kriminality z větších měst i do menších obcí, týká se zejména sociálně vyloučených lokalit na jejich území. Bohužel není příliš dobře rozvinuta spolupráce mezi obcemi v této oblasti, neexistuje centrální databáze příkladů dobré praxe, kde by jednotlivé obce mohly čerpat

¹⁶ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

¹⁷ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

¹⁸ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

zkušenosti. Pro menší obce je mnohdy velmi obtížné uskutečňovat své projekty v rámci Programu prevence kriminality zejména z důvodu značné administrativní náročnosti.¹⁹

Vedle výše uvedených subjektů se v oblasti prevence kriminality angažují i soukromé osoby jako jsou neziskové organizace, dobrovolníci, podnikatelské subjekty či fyzické osoby. Nestátní neziskové organizace se zaměřují zejména na preventivní programy a poradenskou pomoc. Své aktivity financují ze svých zdrojů, ale i veřejných formou dotací. Cílem státu, krajů i obcí je podporovat jejich činnost, aby mohla být prováděna kvalitně a zároveň účinně.²⁰

¹⁹ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

²⁰ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

3 Děti a mládí jako pachatelé kriminální činnosti

3.1 Vymezení pojmu kriminalita, trestný čin, pachatel

Vlastní vymezení pojmu kriminalita není úplně jednoznačné. V první řadě je chápána jako souhrn všech trestných činů spáchaných v určité době na určitém území, kterých se dopustili úmyslně či z nedbalosti trestně odpovědní pachatelé. Trestné činy a jejich dělení vymezuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákoník). Základní členění trestných činů je na přečiny a zločiny. Přečiny jsou pak všechny nedbalostní trestné činy, kde hrozí pachateli trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny a za zvlášť nebezpečné jsou považovány úmyslné trestné činy, kde hrozí pachateli trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně deset let.²¹

Existuje i sociologizující přístup, který do pojmu kriminalita také zahrnuje jednání, které samo osobě není trestně postižitelné, ale jedná se o sociopatologické chování, které může předcházet nebo podmiňovat vznik trestné činnosti, jedná se například o alkoholismus, extremismus, ...²²

„Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.“ § 22 odst. 1 trestní zákoník. Za pachatele je také považován ten, kdo k provedení činu využil jiné osoby, která v době spáchání trestného činu nebyla z různých důvodů trestně odpovědná – nedostatek věku, nepřičetnost, nutná obrana, ...²³

²¹ČESKO. § 120 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

²²CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 17)

²³ČESKO. § 120 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

3.2 Vymezení pojmu dítěte a mládeže z pohledu právních předpisů

Při vymezení pojmu dítěte, mladistvého a mládeže z pohledu právních předpisů se uplatňuje hledisko věku, a to z toho důvodu, že věk je objektivně zjistitelný a poskytuje jistotu v právních vztazích.²⁴

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění, nahlíží na pojem dítě v širším slova smyslu – představuje všechny fyzické osoby od narození do nabytí zletilosti.²⁵

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, pracuje s pojmem „dítě“ ve smyslu, že se jedná o osobu mladší 18let, pokud tento zákon nestanoví jinak.²⁶

Bakalářská práce vychází při vymezení pojmu **dítě** a **mládež** ze zákona č.218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění, kdy za dítě je považována osoba mladší 15let v době spáchání trestného činu a mladistvý je ten, kdo v době spáchání trestného činu dovršil patnáctý rok, ale zároveň nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Mládež je chápána jako nadřazené pojmenování pro děti a mladistvé dohromady.²⁷

3.3 Hlavní rysy kriminality páchané dětmi a mládeží

Delikventní chování mládeže je v současnosti považováno za jedno z hlavních kriminologických témat. Důvodem zvýšeného zájmu naší společnosti o problémové a nezákonné chování dětí je velká pravděpodobnost, že v tomto raném věku lze dosáhnout nápravy a opětovné integrace jedince do společnosti.²⁸

²⁴CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 15)

²⁵ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

²⁶ČESKO. § 126 zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

²⁷CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 16)

²⁸MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 13)

3.3.1 Rizikové chování

Rizikové chování samo o sobě není chápáno jako delikvence, ačkoli je s ní úzce spojeno, ale je považováno za její předzvěst. Projevuje se vybočováním z norem, porušováním zavedených pravidel – společenských, školních (školní řád), ... Chování mladých lidí ve věku 11 – 15 let je poznamenáno pubescencí, kdy dochází k testování společenských hodnot a norem. Nejčastěji mezi rizikové chování patří pití alkoholu, kouření marihuany nebo záškoláctví, sexuální aktivita, projevy deprese, kouření cigaret, vyhození ze školy, vandalismus, nošení zbraně, Některé z těchto aktivit v budoucnosti – v dospělosti přívrastek rizikový ztrácejí.²⁹

3.3.2 Konzumace alkoholu a užívání měkkých drog z pohledu výzkumů HBSC, ESPAD a GYTS

Následující kapitola je věnována konzumaci alkoholu a užívání měkkých drog, jelikož z výzkumů, které budou níže uvedeny, vyplývá, že je alkohol jako návyková látka v ČR velice oblíbená. „*Poznatky o chování dětí ve vztahu k alkoholu vycházejí zejména ze dvou rozsáhlých studií, jichž se ČR účastní již od roku 1994, resp. 1995. Jde o studii Světové zdravotnické organizace HBSC (Health Behaviour in School-aged Children, v češtině je známá jako studie Mládež a zdraví) a studii ESPAD (European School Project on Alcohol and other Drugs – Evropská školní studie o alkoholu a drogách).*“³⁰

Ze studie HBSC z roku 2014, která prováděla výzkum mezi dětmi ve věku 11 – 15 let, vyplynulo, že první zkušenosti s alkoholem uvádí většina dětí mezi 11. a 13. rokem. K výraznému nárůstu konzumace alkoholu dochází mezi 13. a 15. rokem. Pravidelné pití alkoholu (alespoň jednou týdně) uvedla 2% 11letých, 5% 13letých a 16% 15letých. Pravidelné pití v 5. a v 7. třídě (odpovídá věku 11 a 13 let) je častější u chlapců, v 9. třídě (odpovídá věku 15 let) je situace u chlapců a dívek vyrovnaná.³¹

Studie ESPAD, která byla realizovaná naposledy v ČR v roce 2015, jež byla zaměřena na žáky/studenty ve věku 16 let odhalila, že v životě ochutnalo alkohol 95,8% respondentů.

²⁹ MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 46)

³⁰ BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Alkohol. *Prevence*. 2019, č. 3, s. 4 - 6

³¹ BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Alkohol. *Prevence*. 2019, č. 3, s. 4 - 6

První zkušenost s opilostí mají nejčastěji patnáctiletí, i když 25,6 % z dotazovaných přiznalo opilost před 15. rokem. Preferovaným alkoholickým nápojem u mladistvých je pivo. Tři čtvrtiny z dotazovaných konzumovali alkoholické nápoje v hospodě, restauraci, baru nebo na diskotéce. Mezi lety 2011 a 2015 došlo k výraznému poklesu konzumace alkoholu všeho druhu u dívek i chlapců.³²

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, je základním zákonem, který upravuje nakládání a konzumaci alkoholu a § 11 tohoto zákona jasně vymezuje zákaz a omezení prodeje a podávání alkoholických nápojů. Mimo jiné je zakázáno prodávat a podávat alkoholické nápoje na akcích určených osobám mladším 18 let, ve školách a školských zařízeních, pokud se nejedná o zařízení pro přípravu povolání v oborech zaměřených na gastronomii, hotelnictví, zemědělství, potravinářství a potravinářskou chemii.³³

U dětí (věková kategorie 11 – 15 let), které mají zkušenosti s pitím alkoholu, zaznamenáváme rizikové chování i v jiných oblastech, jako je kouření kanabisu nebo záškoláctví. „*Kanabis neboli konopí zahrnuje více možných produktů vytvořených z této rostliny, které obsahují různé množství látky THC (tetrahydrocannabinol). Nejčastěji se v souvislosti s užíváním měkkých drog hovoří o marihuaně, což jsou sušené nebo jinak upravené listy této rostliny. Druhým nejčastěji zmiňovaným produktem z konopí je hašiš s mnohem vyšším obsahem THC, než jaký má marihuana.*“³⁴ Bylo ověřeno, že děti ohrožené užíváním měkkých drog častěji pochází z méně funkčních rodin, kde pociťují menší citovou vazbu na členy rodiny i snížený zájem rodičů o ně samotné. Užívání kanabisu zvyšuje pravděpodobnost, že se mladý člověk dopustí rizikového chování jako je pití alkoholu nebo záškoláctví, páchání různé delikventní činnosti, majetkové či násilné. Samotné užívání tvrdých drog (extáze, LSD, speed, amfetaminy – pervitin, heroin, kokain, crack, ...) už není považováno za rizikové, ale naopak za delikventní chování často spojené spácháním závažnějších delikventních činů.³⁵

Z výsledků studie ESPAD z roku 2015 o 16letých bylo zjištěno, že 66 % alespoň jednou v životě kouřilo cigarety, 13 % denně kouří tabákové výrobky, 96 % mělo v životě

³² BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Alkohol. *Prevence*. 2019, č. 3, s. 4 - 6

³³ BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Alkohol. *Prevence*. 2019, č. 5, s. 4 - 6

³⁴ MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 54)

³⁵ MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 58)

alkohol, v posledním měsíci užilo alkohol přibližně 78 %, 32 % má zkušenost s užitím konopných látek, průměrný věk první zkušenosti s konopnými drogami byl 14,5 roku, téměř 4 % měla LSD, téměř 3 % extázi, 1,4 % pervitin, 1,4 % kokain, přibližně 1 % zkusilo jiné nelegální návykové látky.³⁶

Zajímavé jsou i doplňující informace týkající se kouření. ČR podle WHO (2017) patří k zemím s nejvyšší mírou kouření tabáku v Evropě. Podle šetření ESPAD (2016) vykouří alespoň jednu cigaretu týdně 2% 11letých, 5% 13letých a 16% 15letých. Podle výzkumné studie GYTS 2016 (Global Youth Tobaccosurveys - školní výběrová studie zaměřená na užívání tabákových výrobků u školní mládeže ve věku 13 – 15 let) užívá tabák 20% dětí ve věku 13 – 15 let. Elektronické cigarety užívá v tomto věku 11%.³⁷

Závěrem můžeme konstatovat, že zkušenost s alkoholem je mezi mládeží v naší zemi velmi rozšířená, a to více u chlapců. Určitý podíl na tom má i povědomí, že pivo je považováno za národní produkt, pití piva je vlastně národní tradice, tím je podporována tolerance vůči konzumaci piva. U kanabisu se zvyšuje jeho spotřeba úměrně k věku spotřebitelů, ale není příliš velký rozdíl mezi dívkami a chlapci. Z již zmíněného výzkumu vyplývá, že dlouhodobě nestoupá počet dětí, které přiznaly první zkušenosti s touto měkkou drogou. V požívání alkoholu a měkkých drog mládeží a dětmi má značný vliv, zda rodinné prostředí je podnětné či nikoli.³⁸

3.4 Rodina a delikvence mládeže

Rodina je místo, kde dochází k socializaci jedince, přejímání základních hodnot a norem společnosti. Děti získávají od svých rodičů rozličné vzorce chování, napodobují je. Rodiče jsou podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů plně zodpovědní za výchovu, vzdělávání a péči o své potomky.³⁹ Jejich povinností je vytvářet pro své děti bezpečné prostředí pro jejich růst a zrání, podporovat tak u nich žádoucí chování. Při posuzování možných příčin delikventního chování patří rodina mezi ty významnější. Vliv rodiny však s dospíváním jedince pomalu slábne a nastupují jiné sociální faktory, které ovlivňují jeho chování, zejména se jedná o vrstevnické skupiny, s nimiž se mladý člověk

³⁶ BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Alkohol. *Prevence*. 2019, č. 5, s. 4 - 6

³⁷ BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Tabák. *Prevence*. 2019, č. 2, s. 4 - 6

³⁸ MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 62)

³⁹ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

identifikuje. Pokud má dítě s rodiči dobré vzájemné vztahy, dokáže přijmout, akceptovat odmítavý postoj rodičů k proti společenskému, závadnému chování. V rodině nedochází pouze k přenosu prosociálních vzorců chování, mohou přijmout i pozitivní postoj k násilí a delikvenci, akceptaci zločinu. Ne vždy delikvence jedince musí vycházet z narušeného rodinného zázemí, naopak samotné antisociální chování dítěte může vést k narušení rodinných vztahů, rodinné stability.⁴⁰

Zejména v minulosti bylo sociálně slabé rodinné prostředí vnímáno jako rizikové, podnětné pro vznik vzorců delikventního chování. V ostatních případech pro vznik kriminální činnosti mládeže majetkové postavení rodičů není vždy rozhodující. Za další rizikový faktor byla považována struktura rodiny, její úplnost či neúplnost. Neúplnost rodiny je však spíše vnímána jako rizikový faktor, který ovlivňuje kvalitu vztahů v rodině. Negativně může působit na děti nenadálá změna struktury rodiny – ztráta jednoho z rodičů. Také projevy násilí v rodině či zneužívání návykových látek některým z rodičů nebo oběma rodiči může později ovlivnit chování jejich dětí. Důsledný rodičovský dohled konaný ve smyslu kontroly, kterým rodiče monitorují, s kým a kde jejich potomci tráví volný čas, je také považován za významný faktor ovlivňující delikvenci mládeže. Ukazuje se, že rodiče více dohlížejí na dcery než na syny, čímž bývá částečně vysvětlována nižší delikvence dívek.⁴¹

Na závěr této podkapitoly lze konstatovat, že jedním z nejpodstatnějších indikátorů delikvence mládeže se ukázal nízký dohled rodičů nad dítětem, oslabené citové vazby mezi rodiči a jejich potomky, dále náhlá změna statutu rodiny, rozchod rodičů, úmrtí v rodině, ...⁴²Veškerá výše uvedená tvrzení vycházejí z rozboru výsledků mezinárodního šetření ISRD (International self-report delinquency study). Tento projekt již zaznamenal tři vlny. V ČR organizovala výzkum ISRD katedra sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (FF UK) pod vedením doc. PhDr. Jiřího Buriánka, CSc.⁴³

⁴⁰MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 75)

⁴¹MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 83)

⁴²MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 88)

⁴³MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 18)

3.5 Škola a delikvence mládeže

Vzhledem k tomu, že děti tráví poměrně velkou část svého dne ve školním prostředí, nahlíží se na něj jako na místo podnětné pro vznik delikventního prostředí, zvláště, kdy se stává delikvence zábavou i skupinovou normou. Místo rodičů se podílí na socializaci dětí pedagogové a další zaměstnanci školní instituce. Bylo prokázáno, že pozitivní vztah dětí ke škole souvisí s nižší mírou jejich delikvence, školně úspěšná mládež je více spokojena s sebou a se svým životem. Zajímavá je také souvztažnost mezi inklinací k delikvenci ze strany mládeže a úrovní organizace školy, kam děti dochází. Pokud totiž žáci vnímají školní prostředí jako dezorganizované, je dost pravděpodobné, že zdejší mládež bude tíhnout k delikvenci. Co to vlastně znamená? V těchto školách je běžné tolerovat či nedostatečně řešit konflikty mezi žáky, fyzické napadání, bitky, krádeže, vandalismus a případně užívání drog.⁴⁴

Další fenomén, který souvisí s problematickým chováním dětí, je záškoláctví. Bohužel se často setkáváme se záškoláctvím krytým a omlouvaným ze strany rodičů. Znamená to, že rodiče vědí, že se jejich dítě dopouští záškoláctví a jeho chování kryjí z obav neomluvených hodin. Dále jsou tu rodiče, kteří neodhalili manipulativní chování svého dítěte, které si často stěžuje na nějaké zdravotní obtíže, rodiče jim věří a umožňují časté absence bez prokazatelně vážných důvodů, nemoc, ...Rodiče tak nevědomě podporují u svých dětí snahu vyhýbat se svým povinnostem, uchýlovat se k podvodnému chování s tím, že jim to v podstatě legálně prochází.⁴⁵

V neposlední řadě v souvislosti se školní docházkou byl ve studii ISRD zjišťován vztah žáků k jejich učitelům, zda případně oblíbenost pedagoga může vést u dětí k většímu zájmu o učení, a k snaze dosahovat optimálních studijních výsledků. Tento pozitivní vztah ke škole pak nevytváří podmínky pro vznik delikvence mládeže, což potvrzuje dříve zmíněný výzkum.

Osobnost učitele byla, je a bude jedním z faktorů, které ovlivňují žákův zájem o učení, o vyučovací předmět a o školu celkově. Žáci vždy oceňovali přátelský a vstřícný přístup ze strany pedagogů, smysl pro čestnost, spravedlnost a zásadovost. Pokud tato očekávání učitel naplňuje, pak vytváří bezpečné prostředí, v němž si žáci osvojují správné vzorce chování

⁴⁴MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 94)

⁴⁵MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 101-102)

nejen k pedagogům a ostatním dospělým, ale i k sobě navzájem. Z výše uvedených důvodů mají učitelé v oblasti prevence nezastupitelnou úlohu. Oni jsou těmi, kteří mohou podchytit rizikové chování dětí, včas zasáhnout a případnou situaci řešit v jejích počátcích, a proto je nezbytné, aby se vzdělávali mimo jiné i v oblasti primární prevence.

3.6 Trávení volného času a delikvence mládeže

V životě každého jedince nastává období, kdy vliv rodičů a učitelů, kteří doposud ovlivňovali jeho vývoj, je oslabován. Na jejich místo nastupuje jiná autorita, autorita lidí stejného věku, kteří mají stejné zájmy a jsou jim tak bližší.⁴⁶ Vrstevníci mohou dospívajícího jedince ovlivnit jak pozitivně, tak negativně. Výzkumná studie ISRD potvrdila, že delikventní kamarádi mají vliv na kriminalitu dospívajícího jedince, nehledě na to, že řada trestných činů páchaných mládeží je realizovaná ve skupině, mimo domov. Jedinec se ve skupině cítí bezpečně, protože v případě odhalení je vina rozložena mezi jednotlivé členy. Mnozí mladí lidé udělají pro členství ve skupině všechno, třeba se dopustí i nezákonného činu zvláště, když cítí obdiv, ocenění. Vliv vrstevnické skupiny je silnější tam, kde je role rodiny a školy oslabena. Také jedinci, u nichž je snížena sebekontrola, mají sklony k agresivitě, jsou nespolehliví, snadno podléhají vlivu skupiny podporující delikventní chování. Pokud je tato situace umocněna nepodnětným rodinným zázemím, nedostatečnou kontrolou a zájmem rodičů, oslabenými rodinnými vazbami, nízkou motivací ke školní práci, je možné se domnívat, že se tento jedinec bude dopouštět kriminálních činů individuálních či skupinových.⁴⁷

Není neobvyklé spatřit skupiny mládeže, jak se baví tím, že obtěžují lidi v okolí, pokušují, popíjejí alkohol, požívají drogy, strhávají bitky, zkrátka se snaží vyprovokovat nějakou pozornost okolí, a to za všech okolností. V poslední době se v různých médiích objevily informace, o konání bitek a vzájemných útoků mezi českou mládeží. Autor práce uvádí jeden konkrétní příklad z nedávné doby.

Dne 13. března 2019 na www.idnes.cz byly zveřejněny informace k pouličnímu střetu dvou pražských dětských gangů z Řep a Smíchova. Spor mezi skupinami vyvolaly příspěvky na sociální síti, konkrétně na účtu s názvem „Řepská drbna“, kterou zřídila jedna dívka na Instagramu a Tellonymu. Prostřednictvím „Řepské drbny“ se kluci z Řep nevybíravým

⁴⁶MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 113)

⁴⁷MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha, Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. (s. 116)

způsobem vyjadřovali o romských dětech ze Smíchova. Také zde se obě skupiny domluvily na první rvačce, odvetu si pak děti domluvily na sociální síti na minulé pondělí u řepského McDonaldu. Ze Smíchova přijela dvacítka mladých, z Řep se sešlo na padesát dětí. „Měli i zbraně – nože a obušky,“ tvrdí Šimon. O tom samém mluví i Jessica a další děti na sociální síti. Policisté však podle mluvčího Jana Daňka žádné zbraně nenašli. Od té doby přesto hlídají v ulicích, nad oblastí dokonce přelétával vrtulník, aby monitoroval dění ze vzduchu. Ukázkou mimořádného policejního dohledu v oblasti viděli reportéři MF DNES v úterý. „Policie ČR se obrátila na vedení obou škol a apelovala na ně, aby osvětlilo svým žákům správné a bezpečné chování na sociálních sítích. „Rvačky mezi dětmi v Řepích a na Smíchově nejsou ničím ojedinělým. Podobné incidenty hlásí lidé z obchodního centra Chodov, z Jihlavy, libereckého obchodního centra nebo z Mostu či Litvínova. Právě tam loni policie podobnou velkou rvačku jako v Řepích překazila.“⁴⁸

Na závěr lze konstatovat, že i když u mládeže dochází k oslabení vlivu rodičů, či školy, je potřeba neustále mapovat jejich volný čas a projevovat zájem o to, jak a kde jej tráví, jací jsou jejich nejbližší kamarádi.

⁴⁸JANOUS, V., JANOUSEK, A. Nože, tyče, boxery. Dětské gangy si přes síť domlouvají krvavé bitky [online]. iDnes.cz, 13. března 2019 [cit. 2019-06-03]. Dostupné z WWW: <https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/detske-bitky-gang-smichov-repy-praha-nasili.A190312_463040_krimi_hm1>.

4 Děti a mládež jako oběti kriminální činnosti

4.1 Hlavní rysy kriminality páchané na dětech a mládeži

Druhým rysem dotýkající se prevence kriminality je kriminalita páchaná na dětech a mládeži. Jedním z důvodů, proč se děti a mladiství stávají oběťmi trestných činů, je v první řadě jejich věk. Pachatele přitahují svou fyzickou nedospělostí, slabší tělesnou konstitucí. Také v oblasti emoční jsou nestabilní, velmi snadno ovladatelní, jejich chování je velmi naivní ve vztazích, děti jsou důvěřivé při seznamování, snadno podléhají autoritám. *„Z viktimologického hlediska je mládež označována za zvlášť zranitelnou skupinu osob, která stojí ve vyšším ohrožení kriminalitou. Děti a mladiství se mnohdy nemohou o své vlastní vůli rozhodnout a svobodně ji vyjádřit, nejsou schopny celou situaci duševně pochopit a vůči pachateli se autoritativně prosadit. V důsledku svých fyzických, emocionálních a kognitivních charakteristik zaujímají pozici slabší a bezbranné osoby.“*⁴⁹

Děti jako oběti jsou vyhledávány díky své zranitelnosti, slabosti, nevinnosti a závislosti na druhých. Pokud dojde ke spáchání trestného činu na velmi malých dětech, vede to u nich často k různým poruchám spánku, k tělesné ztuhlosti, k návratu do předčasných vývojových stádií. U starších dětí a mladistvých se často objevuje agrese namířená proti sobě, k sníženému sebehodnocení, k odporu k autoritám. Mnohdy se dítě stává opakovaně obětí násilných trestných činů.⁵⁰

Významnou roli v mapování, při shromažďování informací o trestné činnosti páchané na dětských obětech, hrají občanská sdružení, která se mimo jiné věnují intervencí v krizových situacích, patří mezi ně Bílý kruh bezpečí, Linka bezpečí, La Strada, Krizové centrum, Nadace Naše Dítě aj.⁵¹

Nejfrekventovanějším trestným činem vedeným vůči mládeži je trestný čin pohlavního zneužívání, ohrožování výchovy mládeže a zanedbání povinné výživy. Samozřejmě může

⁴⁹CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 21)

⁵⁰CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 22)

⁵¹CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 23)

dojít ke spáchání trestného činu na dítěti bez ohledu na věk oběti, či z nevědomosti, zda se jedná o mladistvého.⁵²

Řada dětí a mladistvých je ohrožena už tím, že je nucena žít v nevyhovujících životních podmínkách, v dysfunkčních rodinách, kde se mohou vyskytovat deviační podněty. I když se často hovoří v souvislosti s trestnou činností páchanou na mladších obětech zejména o činech se sexuálním podtextem, i děti se stávají oběťmi trestných činů vedených proti dospělým osobám. Vzhledem ke svým specifickým znakům fyzickým, psychickým a sociálním je mládež považována za zvlášť zranitelnou skupinu obětí.⁵³

„Příčiny kriminality páchané na mládeži jsou zpravidla klasifikovány do tří základních okruhů. Jde o faktory působící ve společnosti, faktory působící uvnitř rodiny a faktory spočívající v jednotlivci.“⁵⁴

4.2 Vybrané jevy kriminality páchané na mládeži

4.2.1 Kyberšikana

Za jeden z nejčastějších projevů rizikového chování (nejen) mládeže je považována šikana, která v podstatě znamená zlomyslné obtěžování, pronásledování, týrání a sužování fyzické i psychické. Za specifickou formu šikany lze považovat kyberšikanu. Jestliže uvažujeme o šikaně jako o jevu, který se velmi často obtížně odhaluje a zůstává dlouho skryt, pak o kyberšikaně to platí dvojnásob. Vyplývá to z virtuálního světa, v němž se odehrává, kdy pachatel pro své závadné činnosti využívá moderní komunikační a informační technologie, což skýtá agresorovi potřebnou anonymitu, vznikají malé obavy z odhalení a usvědčení z protiprávního jednání. Kyberšikana poskytuje široké pole působnosti a velký záběr obětí, protože mládež používá moderní komunikační a informační technologie masově, neboť naprostá většina vlastní alespoň mobilní telefon a má přístup k internetu.⁵⁵

Často je kyberšikana označována za jinou metodu šikanování, která představuje použití informačních a komunikačních technologií (mobilních telefonů, videokamer, e-mailů, webových stránek, sociálních sítí, ...), kdy agresor nešikanuje oběť „tváří v tvář“, ale

⁵²CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 37)

⁵³CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 37)

⁵⁴CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 38)

⁵⁵CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 39)

prostřednictvím určité technologie. Kyberšikana patří mezi projevy sociálních deviací stejně jako kriminalita, toxikomanie, či prostituce. Lze ji také přiřadit k počítačové kriminalitě, jelikož je k páchaní trestné činnosti využíván počítač.⁵⁶

Pro šikanu páchanou mezi mládeží je typický rozdíl v postavení agresora a oběti. Agresor má zpravidla převahu nad obětí fyzickou nebo psychickou. Oběť je vnímána jako bezbranná, psychicky málo odolná, může být i fyzicky handicapovaná, izolovaná od komunity. U kyberšikany to tak ale nemusí být. Vzhledem k tomu, že při ní zpravidla nedochází k přímé konfrontaci agresora a oběti, dopouští se jí často jedinec, který by takového jednání nebyl schopen, neboť nepřevyšuje svou oběť po stránce psychické či fyzické.⁵⁷

Podle Vaníčkové⁵⁸ lze rozpoznat šest základních příčin šikanování, které jsou typické i pro kyberšikanu. Jednak jsou to zvyšující se nároky adaptace na rychlé společenské změny, změny ve škole, změny struktury a funkcí rodiny, absence pozitivních vzorů, dále jsou to individuální predispozice dítěte, genetické zatížení, biologické faktory a odchylky ve vývoji osobnosti jedince. Z vnějších příčin uvádí E. Vaníčková ekologické predispozice (zhoršující se životní prostředí vede u člověka k zátěži a stresu) a kulturní predispozice (negativní vzory chování dospělých). Další predispozicí jsou životní okolnosti - nemoc či úmrtí v rodině, citová zklamání, ...

Kyberšikana není vázána na fyzické prostředí, děje se virtuálně a příležitost k jejímu vzniku je všude tam, kde jsou slabé kontrolní mechanismy. Jak už bylo výše uvedeno, agresor se přímo nekonfrontuje s obětí, ta nemá v podstatě šanci vystoupit proti agresorovi a bránit se jeho útokům. Stejně jako u běžné šikany je cílem sama agrese, která přináší oběti různé somatické a psychické újmy, zvýšenou náchylnost k depresím, pocitům úzkosti. V závažnějších případech došlo i k sebevraždám obětí. Jak uvádí Chromý⁵⁹ ve své knize příběh polské dívky z gymnázia v Gdaňsku, kdy její spolužáci zachytili na mobilní telefon, jak ji svlékli do spodního prádla a simulovali její znásilnění. Natáčení trvalo 20 minut. Po té, co se rozhodli, že zveřejní scénku na internetu, dívka spáchala sebevraždu.

⁵⁶CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 41)

⁵⁷CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 41-42)

⁵⁸VANIČKOVÁ, E. *Cesta za poznáním šikany, šikanování mezi dětmi*. Praha, Česká společnost na ochranu dětí – Růžová linka, 2002. (s. 3)

⁵⁹CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 45)

Pracovníci z Centra prevence rizikové virtuální komunikace Univerzity Palackého v Olomouci uskutečnili v roce 2009 výzkumná šetření, kdy oslovili 2000 respondentů. Zjistili, že téměř polovina dětí byla vystavena některé z forem kyberšikany, šlo především o nadávky, urážky v rámci SMS zpráv, e-mailů, chatu na sociálních sítích, o napadení e-mailového účtu. Mnozí dotazovaní netušili, jak bezpečně nakládat se svými osobními údaji, jak je chránit, dokonce třetina dotazovaných byla ochotna tyto údaje sdílet s lidmi, které znala pouze z virtuální reality.⁶⁰

Závěrem lze konstatovat, že kyberšikanou je postižena velká část populace z důvodu prudkého rozvoje komunikačních a informačních technologií, které zasahují ve větší míře do všech oblastí našeho života.

4.2.2 Podávání alkoholických nápojů mládeži

Pití alkoholu u mládeže je stále aktuální, nelze říci, že jeho konzumace poklesla ve prospěch požívání jiných návykových látek. I když konzumace alkoholu zasahuje velkou část populace, u mládeže je ovšem situace vážnější, protože u mladého člověka snadněji dochází k upevňování škodlivých návyků, podstatně rychleji vznikají závislosti na dalších návykových látkách. U nedospělého organismu hrozí vyšší riziko těžkých otrav z alkoholu. Pod vlivem alkoholu se mladiství dopouštějí častěji nebezpečného i protiprávního jednání, řeší konflikty s rodiči, ve škole, jsou náchylnější k záškoláctví. Ani léčba není jednoduchá, u většiny postižených jedinců hrozí recidiva.⁶¹

Nebezpečí alkoholismu spočívá i v přístupu široké veřejnosti ke konzumaci alkoholu. Řada dětí získává první zkušenosti již v raném věku, kdy jim alkoholické nápoje nezištně poskytují jejich nejbližší při nejrůznějších rodinných svátcích, za odměnu, při oslavách jejich úspěchů. Z výše uvedených důvodů je ovšem nezbytné, aby se doba prvního seznámení s alkoholem co nejvíce oddálila. Nebezpečnost si neuvědomují ani rodiče sami. Mnohdy nemají poznatky o tom, jaké množství alkoholu jejich děti vypijí a jak často pijí. Jelikož nemají dostatek vlastních zkušeností, postoj mladých lidí k alkoholu je do značné míry ovlivněn rodinným prostředím a postojem veřejnosti k jeho konzumaci. Obecně platí, že mládež se domnívá, že pití alkoholu není příliš nebezpečné, poškozující. Jejich vztah

⁶⁰CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 41)

⁶¹CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 55)

k alkoholu je poměrně proměnlivý. Může se pohybovat od kritického odstupu až k spontánnímu přijímání alkoholu.⁶²

Také u požívání alkoholu platí, že do popředí vstupuje vliv vrstevníků. I když sami mladí lidé alkohol nevyhledávají, pod vlivem skupiny, party podlehnou, protože odmítání může být vnímáno jako nežádoucí postoj, který jednotlivce vyloučí z vrstevnické skupiny. Lze se domnívat, že zvýšená konzumace alkoholu je způsobena snadným přístupem k této návykové látce, která se pohybuje v nižší cenové relaci. Pivo je možné pořídit v restauraci za nižší cenu než obyčejnou minerální vodu, při čemž pivo se řadí mezi nejvíce oblíbené a vyhledávané alkoholické nápoje požívané mládeží.⁶³

Pro příslušníky policie je často obtížné prokázat, kdo podal mladistvému alkoholický nápoj, když dotyčný jej neoznačí, nejsou očití svědci a personál restaurace či jiného pohostinství tvrdí, že už mladistvý v podnapilém stavu do jejich zařízení přišel.⁶⁴

Mezi požíváním alkoholu a trestnou činností je také možné spatřit spojitost. Konzumace alkoholu totiž ovlivňuje rozlišovací schopnosti, jedinec neodhadne danou situaci, nedokáže správně vyhodnotit reakce druhých a pak může dojít i k vážnějším skutkům – autonehoda, hádky a spory mohou přerůst ve fyzická napadení. Pod vlivem alkoholu dochází často k trestným činům poškozování cizí věci - vandalismu, krádežím, sprejerství, přepadením, zpravidla jsou tyto skutky páchany s velkou agresivitou.⁶⁵

Závěrem lze konstatovat, že pachatele trestného činu podávání alkoholu dětem a mládeži lze rozdělit do tří skupin. Za prvé jsou to pracovníci pohostinských zařízení, kteří alkohol prodávají z důvodu finančního zisku. Druhou skupinu tvoří rodiče, příbuzní mladistvých, kteří jim alkohol nalévají z důvodu konání nejrůznějších oslav. Poslední skupinou jsou vrstevníci, kdy konzumace alkoholu je spojena se společnými aktivitami a večírkou, podávání alkoholu je žádoucí a spojeno s příjemnými prožitky a zábavou.⁶⁶

⁶²CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 57)

⁶³CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 57)

⁶⁴CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 58)

⁶⁵CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 56)

⁶⁶CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha, Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-825-3. (s. 58)

5 Prevence kriminality v podmínkách Jihočeského kraje (JčK), města Tábora a jeho školských zařízení

5.1 Preventivní politika v podmínkách JčK a města Tábora

Město Tábor leží v Jihočeském kraji (JčK), který se rozprostírá při jižní hranici ČR s Rakouskem a Spolkovou republikou Německo, má rozlohu 10 tis. km². Podle ČSÚ žilo v kraji v roce 2013 přibližně 639 096 obyvatel. JčK má nejnižší hustotu obyvatelstva v ČR. V okrese České Budějovice žije přibližně 30% obyvatelstva kraje. Město Tábor je vzhledem k počtu obyvatel (35,3 tis.) považováno za druhé největší. Na JčK je dlouhodobě nahlíženo jako na kraj zemědělský s vyspělým lesnictvím a rybníkářstvím. Kromě toho je vyhledávanou rekreační a turistickou oblastí, což s sebou nese i možná rizika spojená s kriminální činností (obchod s OPL, pouliční prostituce, ...).⁶⁷

Nedílnou součástí boje s kriminalitou na všech úrovních (národní, krajské, místní) je preventivní politika. Jak už bylo dříve napsáno, prevence představuje nejrůznější nerepresivní opatření, vytváření strategií a koncepcí se zaměřením na předcházení trestné činnosti. Cílem preventivní politiky JčK je zachovávat nízkou míru páchaní trestné činnosti a tím posilovat bezpečnost kraje, zajistit funkční spolupráci mezi jednotlivými subjekty, které se na prevenci kriminality v kraji a v jednotlivých obcích podílejí. Na doporučení Ministerstva vnitra ČR k tvorbě koncepcí prevence kriminality a v souladu s cíli Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 – 2020 schválené usnesením vlády ČR č. 66 ze dne 25. ledna 2016 vytvořil JčK Koncepti prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 – 2020, při čemž vychází mimo jiné ze zkušeností a výstupů předcházejících koncepcí.⁶⁸

Jihočeský kraj zřizuje pracovní skupinu, kterou tvoří: krajský manažer prevence kriminality, protidrogový koordinátor, školský koordinátor prevence rizikového chování, koordinátor romských poradců, metodik sociální prevence a zástupců dalších institucí (Policie ČR, Probační a mediační služby ČR a nestátních neziskových organizací). Hlavním úkolem této skupiny je společně koordinovat své aktivity, předávat si důležité informace a zkušenosti,

⁶⁷VAČKÁŘ, P. *KONCEPCE Oddělení prevence a humanitních činností 2015 - 2017* [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

⁶⁸*Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020* [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

zajistit účelné vynakládání finanční prostředků, které lze čerpat z dotačních programů vyhlášených Ministerstvem vnitra ČR a JČK. V letech 2012 – 2017 byly realizovány v rámci JČK následující projekty: Bezpečí pro seniory – informace a připravenost (2012) a Ozbrojený útočník ve škole – pilotní projekt prevence útoku ve školním prostředí (2016) a prevence útoku ve školním prostředí II. etapa (2017).⁶⁹

Policie ČR a její role je vymezena zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Prvořadým úkolem policie je chránit bezpečnost osob a majetku, veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti. Preventivní činnost vykonávají policisté i občanští zaměstnanci. Na úrovni územních odborů pořádají policejní preventisté přednášky pro školská zařízení, domovy a kluby pro seniory, dětské tábory, ... Témata se nejvíce dotýkají šikany, kybersikany, domácího násilí, extremismu, prevence v dopravě, nebezpečí užívání alkoholu a jiných drog. Při práci s dětmi v mateřských školách (MŠ) jde především o navození pozitivního přístupu k osobám v policejních uniformách, o konkrétní ukázky z policejní práce, např. s policejním psem. V letech 2016 – 2017 probíhal ve spolupráci Jihočeského kraje, Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje (dále jen KŘP JČK) a Zdravotnické záchranné služby Jihočeského kraje (dále jen ZZS JČK) projekt „Ozbrojený útočník ve školním prostředí“. Dle rozhovorů s učiteli - metodiky prevence (budou uvedeny níže) měli možnost vedoucí pracovníci i jednotliví pedagogové mateřských, základních a středních škol působících v Táboře zúčastnit se přednášek na toto téma, které realizovali zaměstnanci jednotlivých obvodních oddělení PČR.⁷⁰

Značný podíl na zajištění prevence kriminality mají v kraji i v jednotlivých obcích vedle veřejných institucí také nestátní neziskové organizace (dále jen NNO), které se zaměřují zejména na ambulantní a terénní služby, na práci s pachateli i oběťmi trestné činnosti. Při financování svých akcí mohou využívat dotace, které vyhlašuje MV ČR, kraje, ale i obce. V letech 2012 – 2017 využil JČK v rámci dotačního programu MV ČR prostředky ve výši 1,36 mil. Kč.⁷¹

⁶⁹Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020 [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

⁷⁰Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020 [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

⁷¹Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020 [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

K 1. 5. 2017 bylo v JČK zaregistrováno 114 poskytovatelů sociálních služeb. Největší dostupnost těchto služeb je v Českých Budějovicích, Českém Krumlově, Jindřichově Hradci, Písku, Prachaticích, Strakonících, Táboře a v dalších obcích s rozšířenou působností. Od roku 2017 mohou v rámci JČK žádat města, obce, NNO a školská zařízení o finanční prostředky na neinvestiční akce v rámci dotačního programu „Podpora prevence kriminality v Jihočeském kraji“. V roce 2017 bylo podpořeno 23 projektů ve výši 1 mil. Kč. Ve městě Táboře získala v tomto roce dotaci Vyšší odborná škola a Střední škola zemědělská, Tábor (VOŠ a SŠZ) na projekt „Prevence je nejlepší řešení“ ve výši 25 000 Kč.⁷²

Vedle již zmíněných institucí se na prevenci kriminality také podílejí dobrovolníci, jejichž působnost vymezuje zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů. V JČK je dobrovolnická činnost zaměřena mimo jiné na pomoc dětem a mládeži ze sociálně znevýhodněného prostředí a sociálně vyloučených lokalit. Také v Táboře se nachází lokalita ohrožená sociálním vyloučením tzv. „Fišlovka“ (ubytovna) v Lužnické ulici, kde žijí především příslušníci romské menšiny.⁷³

5.2 Strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v JČK a ve městě Táboře

„Jihočeský kraj klade důraz především na specifickou primární prevenci, to znamená na aktivity a služby zaměřené na populaci, u které lze v případě jejich absence očekávat rizikový vývoj.“⁷⁴

5.2.1 Oddělení prevence a humanitárních činností

Od 1. 1. 2006 pracuje pod Odborem sociálních věcí a zdravotnictví JČK oddělení prevence a humanitárních činností (OPHČ). Toto oddělení tvoří pět pracovníků na

⁷²Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020 [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/kraj-sky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

⁷³Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020 [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/kraj-sky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

⁷⁴VÁČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

následujících pozicích: krajský protidrogový koordinátor, krajský školský koordinátor rizikového chování, koordinátor romských poradců, metodik sociální prevence a konečně manažer prevence kriminality. OPHČ vytvořilo Koncepti oddělení prevence a humanitárních činností na období 2015 – 2017 (dále jen Koncepte), která vychází z Programu rozvoje Jihočeského kraje na období 2014 – 2020. Koncepte si stanovila pět strategických oblastí. Jednou z nich je prevence rizikového chování, která je zahrnuta ve Strategii prevence rizikového chování dětí a mládeže a Krajském plánu prevence rizikového chování Jihočeského kraje na období 2015 – 2017 a navazuje na Národní strategii primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018.⁷⁵ Na prevenci rizikového chování ve školách a školských zařízeních se podílejí především následující složky:

- Školy a školská zařízení
- Pedagogicko-psychologická poradna JčK (PPP JčK)
- Nestátní neziskové organizace (NNO)
- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM)
- Střediska výchovné péče (SVP)
- Oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)
- Krizová centra
- Městská policie
- Policie ČR⁷⁶

Oddělení prevence a humanitárních činností (OPHČ) pořádá každoročně krajskou konferenci primární prevence rizikového chování (PPRCH) vždy na jiné téma, které je vybíráno dle aktuálního dění v kraji. V rámci konference mají účastníci možnost vyslechnout si nejen odborné přednášky, ale také předávat si zkušenosti a příklady dobré praxe z oblasti primární prevence (PP). Kromě konferencí pořádá OPHČ vzdělávací semináře a workshopy pro pedagogy a další pracovníky, kteří se angažují v oblasti PPRCH. Např. Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) České Budějovice zrealizovala v roce 2017 pro pedagogy 1.

⁷⁵VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepte prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

⁷⁶VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepte prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

stupně ZŠ projekt zaměřený na práci s třídním kolektivem a na prevenci agresivního chování u dětí.⁷⁷

Sít' služeb k zajištění primární prevence rizikového chování tvoří v Táboře následující zařízení. Jednou z nich je PorCeTa, o.p.s., jedná se o speciálně pedagogické poradenské a vzdělávací centrum, které nabízí komplexní programy specifické PPRCH pro základní a střední školy. Své poradenské služby poskytuje nejen pedagogům a třídním kolektivům, ale i jednotlivcům (dětem a mladistvým) a jejich rodičům. Ve městě působí nízkoprahové zařízení Cheiron T, o.p.s, které poskytuje ambulantní i terénní služby věkové kategorii 6 – 26 let, těm, kteří jsou ohroženi společensky nežádoucími jevy, vedou rizikový způsob života a etnickým menšinám. Jejich služba spočívá ve výchovné a vzdělávací činnosti, zprostředkování kontaktu s úřady/školami, dále poskytuje sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a zájmů. Pak následují školy a školská zařízení na území města Tábora, pobočka pedagogicko-psychologické poradny, městská police, odbor sociálních věcí - oddělení sociálně právní ochrany dětí.⁷⁸

Nedílnou součástí PPRCH dětí a mládeže je spolupráce s jejich rodiči/zákonnými zástupci. Na základě rozhorů s metodiky prevence, jež budou uvedeny níže, je větší zájem o spolupráci se školou v oblasti PP mezi rodiči dětí z 1. stupně ZŠ (6 – 11 let). Na druhém stupni ZŠ a SŠ spolupráce ochabuje, omezuje se na účast na rodičovských schůzkách a konzultacích, kde se projednává prospěch a chování. Velké oblibě se naopak těší dny otevřených dveří, neformální aktivity jako jsou besídky, plesy, výstavy, vítání prvňáčků, společné výlety, ... Koncepce OPHČ pro období 2015 – 2017 uvádí následující aktivity zaměřené na rodiče:

- *Přednášky šikana, kyberšikana/ kyberprostor;*
- *Návykové látky;*
- *Beseda s policií;*
- *Spolupráce rodiny a školy, práce s třídním kolektivem;*
- *Sexuologie;*

⁷⁷Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

⁷⁸Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>

- *Den Země – prevence vandalismu.*⁷⁹

5.2.2 Primární prevence na úrovni škol a školských zařízení

V kraji působí 162 mateřských škol (MŠ), 256 základních škol (ZŠ) a 88 středních škol (SŠ) včetně 23 gymnázií. Vysokoškolské vzdělání mohou získat studenti na osmi fakultách Jihočeské univerzity a na dvou soukromých vysokých školách – Vysoké škole evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích nebo na Filmové akademii M. Ondříčka v Písku.⁸⁰

Město Tábor zřizuje 12 MŠ a 6 ZŠ, dále zde fungují čtyři soukromé MŠ, čtyři soukromé ZŠ, 7 státních SŠ, dvě soukromé SŠ a dvě zařízení zaměřená na zájmovou a uměleckou činnost - základní umělecká škola a dům dětí a mládeže.

Vlastní preventivní politika Jihočeského kraje podporuje a je vedena v součinnosti s primární prevencí realizovanou v jednotlivých školách po celém jeho území. Školní preventivní strategie jsou vypracovány v souladu se Školními vzdělávacími programy a na základě Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 21 291/2010-28, vydaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR (dále jen MŠMT ČR)⁸¹. Součástí Metodického doporučení jsou praktické návody pro školy, jak mají v konkrétních případech při zjištění rizikového chování postupovat. Za základní typy rizikového chování jsou považovány: záškoláctví, šikana, násilí, kriminalita, delikvence, vandalismus, politický a náboženský extremismus, poruchy příjmu potravy, rasismus, xenofobie, užívání návykových látek, onemocnění HIV/AIDS, netolismus a patologické hráčství (gambling).⁸²

Jak už bylo dříve zmíněno, každá ZŠ a SŠ vytváří jako součást preventivní strategie školy Minimální preventivní program (MPP), který je vypracován v souladu s § 29 odst. 1,

⁷⁹*Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj* [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>

⁸⁰*Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj* [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

⁸¹*Metodické dokumenty (doporučení a pokyny)* [online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2019-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>>.

⁸²VAČKÁŘ, P. *KONCEPCE Oddělení prevence a humanitních činností 2015 - 2017* [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

§ 30 odst. 3 a § 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon).⁸³ Hlavním cílem MPP je vést žáky a studenty k zdravému životnímu stylu, rozvíjet u nich komunikační dovednosti, působit vhodně na jejich osobnostně sociální rozvoj, dosáhnout zlepšení vztahů v třídním kolektivu, posilovat příznivé sociální klima tříd i školy.⁸⁴

Primární prevenci se pedagogové věnují zejména v hodinách občanské výchovy, výchovy ke zdraví a v třídnických hodinách. Pořádají projektové dni či si zvou na přednášky a výukové programy rozličné externí společnosti. K 31. 12. 2017 působili v JČK následující poskytovatelé certifikovaných programů: Portus Prachatice, o.p.s., Do Světa, z.s., Metha, z.ú., PorCeTa, o.p.s., Theia – krizové centrum, o.p.s., Společně k bezpečí, z.s., Hope 4 Kids, z.s. Necertifikované programy primární prevence nabízí Centrum ekologické výchovy Cassiopeia a Semafor. Kromě výše zmíněných poskytovatelů školy spolupracují se státní i městskou policií, PPP, střediskem výchovné péče, ... Preventivní programy jsou zaměřeny zejména na určité typy rizikového chování: agresivní chování, šikana a kyberšikana, záškoláctví, krádeže, kouření, vandalismus, užívání návykových látek včetně alkoholu. Dále jsou mezi pedagogy velmi oblíbená témata prakticky zaměřená na komunikaci s rodiči, syndrom vyhoření, vztahy mezi učiteli, poruchy chování dětí a mládeže aj.⁸⁵

Následující dva obrázky zachycují nejčastější problémy, s nimiž se ve školním roce 2012/2013 základní a střední školy JČK potýkaly.

⁸³ČESKO. Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

⁸⁴*Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj* [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

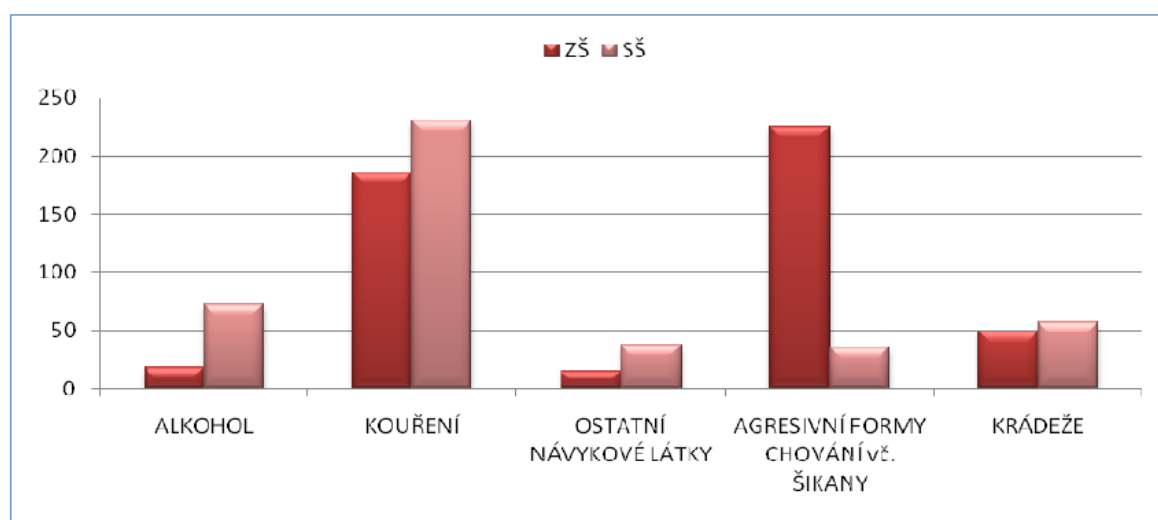
⁸⁵*Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj* [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>

Obrázek č.1 Tabulka: Výskyt rizikových forem chování ve školách ve šk. r. 2012/2013

	ALKOHOL		KOUŘENÍ		OSTATNÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY		AGRESIVNÍ FORMY CHOVÁNÍ vč. ŠIKANY		KRÁDEŽE	
	žáků	případů	žáků	případů	žáků	případů	žáků	případů	žáků	případů
ZŠ	233	18	394	185	230	15	484	225	265	49
SŠ	67	72	197	230	36	37	45	35	44	57

Zdroj Koncepce Oddělení prevence a humanitárních činností⁸⁶

Obrázek č.2 Graf: Výskyt rizikových forem chování ve školách ve šk. roce 2012/2013

Zdroj Koncepce Oddělení prevence a humanitárních činností⁸⁷

Výše uvedené případy byly zjištěny na základě oznámení a svědectví ze strany učitelů, spolužáků, rodičů a jiných osob, dále přistižením žáka, provedením diagnostiky třídních kolektivů (provádí školní nebo okresní metodik prevence), zhoršením prospěchu žáků aj. Všechny školy mají vypracovaný postup v případě zjištění či podezření na rizikové chování. Okamžitou metodickou pomoc učitelům a jejich žákům přímo ve škole poskytuje vedení školy, metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a speciální pedagog (pokud je

⁸⁶VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepte prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

⁸⁷VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepte prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

škola má). Některé situace však mohou vyžadovat i spolupráci s rodiči žáků, s OSPODEM, s policií, PPP, SVP, místní NNO, ...⁸⁸

Jak už bylo výše zmíněno, na úrovni JčK se prevencí rizikového chování zabývá oddělení prevence a humanitárních činností, kde působí mimo jiné krajská školská koordinátorka prevence. Ta úzce spolupracuje s okresními metodiky prevence v PPP. Společně sledují realizaci Minimálně preventivních programů (MPP) a aktivit zaměřených na PPRCH na jednotlivých školách. Provádí jejich kontrolu a vyhodnocení. Mimo jiné se pravidelně setkává s poskytovateli programů zaměřených na primární prevenci (PP), kteří působí na jihočeských školách. Na internetových stránkách JčK je vytvořen odkaz „**Prevence rizikového chování**“, který je určen školním metodikům prevence, rodičům, veřejnosti a všem, kteří se zabývají PP.⁸⁹

Na základě prostudování dokumentů, strategií a koncepcí v oblasti primární prevence rizikového chování v JčK lze konstatovat, že i nadále zůstávají dlouhodobými cíli:

- *efektivní primární prevence rizikového chování u dětí a mládeže;*
- *zvyšování odborné úrovně poskytovatelů služeb v oblasti PP, podpora vzdělávání a rozvoje vzdělávacích programů v oblasti prevence rizikového chování;*
- *efektivní koordinace preventivních aktivit a subjektů do nich zapojených;*
- *zajištění informování veřejnosti v kraji o výskytu rizikového chování a o realizovaných opatřeních;*
- *podpora výzkumu a monitoringu výskytu rizikového chování a následná aplikace získaných poznatků v praxi.⁹⁰*

⁸⁸VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

⁸⁹VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

⁹⁰VAČKÁŘ, P. KONCEPCE Oddělení prevence a humanitárních činností 2015 - 2017 [online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

6 Dotazníkové šetření mezi žáky ZŠ a studenty SŠ

Praktickou část bakalářské práce zahajuje dotazníkové šetření, jehož se zúčastnily dvě věkové skupiny. První tvoří děti ve věku 11 až 14 let v celkovém počtu 237 a druhou mladiství ve věku 15 až 17 let v celkovém počtu 249. Osloveni byli žáci a žákyně 2. stupně ze Základní školy a Mateřské školy Tábor, Helsinská 2732 a ze Základní školy a Mateřské školy Tábor, náměstí Mikuláše z Husi 45. Dále se zapojili studenti a studentky z Táborského soukromého gymnázia a Základní školy s.r.o., Zavadilská 2472, Střední zdravotnické školy Tábor, Mostecká 1912 a Střední průmyslové školy strojní a stavební Tábor, Husova 1670.

Tvrzení v dotazníku byla volena tak, aby obsahově korespondovala s problematikou prevence kriminality u dětí a mládeže v úvodní teoretické části. Bylo předloženo celkem 12 základních tvrzení a dvě doplňující otázky:

1. Užívám tabákové výrobky.
 2. Piji alkohol.
 3. Experimentoval jsem s konopnými drogami.
 4. Byl jsem někdy šikanován.
 5. Někdy jsem šikanoval.
 6. Kradl jsem někdy.
 7. Chodím za školu.
 8. Do školy chodím rád.
 9. Mám dobré školní výsledky.
 10. Mám dobrý vztah s učiteli.
 11. Mám dobrý vztah s rodiči.
 12. Věřím policii.
-
13. Kolik hodin denně trávíš hraním počítačových her?
 14. Kolik hodin denně trávíš na internetu?

Respondenti volili (zaškrtnli x) vždy jednu z uzavřených odpovědí: ANO, SPÍŠE ANO, SPÍŠE NE, NE. Odpovědi byly zaznamenány do tabulek a procentuálně vyčísleny.

Na závěr kapitoly provedl autor shrnutí a vyvození závěrů, jež z dotazníkového šetření vyplývají.

6.2 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se žáci z oslovených základních škol nedopouští ve velké míře rizikového chování. Nejčastěji se setkávají chlapci se šikanou, což odpovídá hodnotě 32%. V kouření dosahují chlapci i dívky stejných výsledků 6%, ale alkohol pijí více chlapci – 15%. S konopnými drogami se na základní škole setká přibližně 3 – 4 % žáků. Zarážející je fakt, že dotazovaní nepřiznávají záškoláctví, jen 1% chlapců to připustilo. Krádež uvádí 8% chlapců a 3% dívek. Víc než polovina dívek chodí ráda do školy – 57% a 80% pak uvádí dobré školní výsledky. U chlapců chodí do školy rádo pouze 36%, ale dobré školní výsledky připouští 63%. Většina chlapců i dívek má dobré vztahy s učiteli 75% – 90%, při čemž obě skupiny uvádějí shodně, že jich 97% má dobré vztahy s rodiči. Policii důvěřuje 68% chlapců a 94% dívek. Na základě uvedených výsledků lze konstatovat, že dobré vztahy v rodině a ve škole mají vliv na dobré školní výsledky i odmítavý postoj dětí k rizikovým faktorům v chování. Děti, které chodí rády do školy, mají dobrý vztah s rodiči a učiteli, věří i policii. Určité varování přinášejí informace o čase stráveném u počítačových her a na internetu. Děti poměrně velkou část dne věnují virtuálnímu světu, 30% - 38% z nich uvádí 4 – 6 hodin denně takto strávených.

Další kategorii představují studenti středních škol, kteří byli také rozděleni na dívky a chlapce a dále podle typu školy. Zde se autor zaměřil na porovnání odpovědí studentů ze dvou různých typů škol – gymnázia (G) a střední odborné školy (SOŠ). Alkohol pije 24% chlapců z gymnázia a 54% chlapců ze SOŠ. 34% studentů SOŠ již experimentovalo s drogou, na gymnázium to zkusilo 13%. Na SOŠ užívá tabákové výrobky 22% chlapců a na gymnázium 13%. Další zajímavou hodnotou je uvedení počtu mladistvých, kteří se dopouštějí krádeže. Na SOŠ je to 27% a na gymnázium 12%. Záškoláctví připouští 27% studentů SOŠ. Porovnáme-li radost z chůze do školy, dojdeme takřka ke stejnému výsledku – SOŠ 20% a G 28%, pokud však porovnáme náhled na školní výsledky, tak 68% gymnazistů uvádí dobré výsledky a studenti SOŠ 40%. Dobré vztahy v rodině zaznamenalo 91% studentů G a 56% SOŠ. V policii věří 66% gymnazistů a 49% ostatních studentů. Studenti středních škol již netráví tolik času hraním počítačových her, ale zato více času věnují internetu, 34% z gymnázia a 43% ze SOŠ uvedlo 7 a více hodin.

Další vyhodnocení se týká dívek z G a dívek ze SOŠ. I v této kategorii můžeme vyzorovat jisté rozdíly. Na SOŠ kouří 28% dívek, na G je to 11%, s konopnými drogami experimentovalo na SOŠ 25% studentek a na G 13%. S pitím alkoholu je to obdobné, dívky

z G vykázaly 31% a ze SOŠ připustilo pití alkoholu 51%. Šikanu zažilo na SOŠ 40%, na G 34%. Záškoláctví na G v podstatě není, u studentek SOŠ je to 18%. Obě dvě skupiny chodí poměrně rády do školy, u G je to 54% a u SOŠ 45%. Dobrý vztah s učiteli uvádí 94% dívek z G a 73% ze SOŠ. Kladný vztah s rodiči má na G 97% dotazovaných a na SOŠ 85%, což je také velmi vysoké číslo. Policii věří 54% dívek ze SOŠ a 73% z G. Ani dívky na střední škole netráví příliš času hraním počítačových her, 70% na G a 62% na SOŠ uvádí maximálně jednu hodinu týdně. Naopak na internetu jsou obě skupiny poměrně dlouhou dobu, 4 – 6 hodin denně uvádí 49% dívek ze SOŠ a 39% z G. Důvěra v policii je poměrně vysoká u obou skupin, dívky z G 73% a dívky ze SOŠ 64%.

Z výsledků šetření u středoškoláků můžeme konstatovat, že s věkem se úměrně zvýšila rizikovitost chování, zvláště v oblasti pití alkoholu, kouření a experimentování s konopnými drogami. Středoškoláci stejně jako děti ze základních škol tráví poměrně hodně času na internetu, zvláště chlapci, asi 40% z celkového počtu dotazovaných, kteří přiznali 7 a více hodin denně. V porovnání typu škol dojdeme k závěru, že studenti G mají pozitivnější vztah ke škole a více jim záleží na školních výsledcích, záškoláctví se u nich takřka nevyskytuje. Také míra rizikového chování u nich je nižší. I zde lze dojít k závěru, že školní a rodinné prostředí ovlivňuje životní postoj mládeže.

7 Řízené rozhovory s metodiky prevence na vybraných školách

Následující kapitola pokračuje praktickou částí, která je věnována řízeným rozhovorům s metodiky prevence (MP) ze dvou základních škol a jedné střední školy. Rozhovory byly vedeny na školách, kde následně probíhalo dotazníkové šetření mezi žáky a studenty (dále jen žáci). Všem třem respondentům bylo položeno osm totožných otázek týkajících se primární prevence rizikového chování žáků na jejich školách. Závěr kapitoly tvoří rozbor rozhovorů, shrnutí získaných poznatků a možná doporučení.

- Respondent č. 1 – metodik prevence ze Základní školy a Mateřské školy Tábor, Helsinská, 2732
- Respondent č. 2 – metodik prevence ze Základní školy a Mateřské školy Tábor, náměstí Mikuláše z Husi 45
- Respondent č. 3 – metodik prevence z Táborského soukromého gymnázia a Základní školy s.r.o., Zavadilská 2472

7.1 Respondent č. 1

1. Jaké případy rizikového chování žáků na vaší škole nejčastěji řešíte?
 - *„Nejčastěji řešíme případy šikany, záškoláctví, neomluvené hodiny, kouření žáků v prostoru i v okolí školy.“*
2. Využíváte při řešení situací souvisejících s rizikovým chováním žáků nějakou externí pomoc? Jakou?
 - *„Ano, zejména pomoc okresního metodika prevence a PPP v Táboře, pracovníků oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), SVP v Českých Budějovicích, Policie ČR a Městské policie v Táboře.“*
3. Spolupracuje vaše škola při organizování vzdělávacích programů a jiných aktivit s některou organizací zabývající se rizikovým chováním dětí a mládeže?
 - *„Nejvíce spolupracujeme s PPP Tábor, Centrem ekologické výchovy (CEGV) Cassiopeia v Českých Budějovicích, Městskou policií v Táboře.“*
4. Jaké preventivní programy ve vaší škole pravidelně uskutečňujete?
 - *„V rámci projektové výuky řešíme aktuální případy rizikového chování, např. problematiku kouření, zdravou stravu a bezpečné zacházení s internetem.“*

Pravidelně organizujeme lyžařské a plavecké kurzy, školní výlety a exkurze, adaptační pobyty, dny otevřených dveří, Den Země, ... “

5. Spolupracujete s rodiči žáků v oblasti primární prevence?

- *„Ano, jsou jim předávány veškeré informace o aktuálních problémech rizikového chování žáků školy, jsou seznámeni se školním řádem a pravidly pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků, s MPP školy, s interní i externí pomocí v oblasti rizikového chování dětí.“*

6. Účastníte se dalšího vzdělávání zaměřeného na vaši činnost metodika prevence?

- *Ano, získala jsem kvalifikaci pro výkon pozice metodik prevence v rámci akreditovaného kurzu (250 vyučovacích hodin).⁹¹ Pravidelně se účastním setkání metodiků prevence škol města Tábora. V rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků využívám zejména akreditované programy Národního institutu pro další vzdělávání (NIDV) v Českých Budějovicích, Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Střediska služeb školám (ZVaS) České Budějovice.“*

7. Co se vám v oblasti primární prevence nejvíce daří?

- *„Spolupráce s ostatními pedagogy školy při realizaci preventivních programů.“*

8. Jaké jsou vaše návrhy na další činnosti v oblasti primární prevence na vaší škole?

- *„Velké rezervy spatřuji ve spolupráci s rodiči, využití většího počtu externích akreditovaných programů zaměřených na PPRCH. Prozatím nebylo otevřeno SVP v Táboře.“*

7.2 Respondent č. 2

1. Jaké případy rizikového chování žáků na vaší škole nejčastěji řešíte?

- *„Nejčastěji řešíme případy šikany, záškoláctví, neomluvené hodiny a agresivitu žáků, drobné krádeže.“*

2. Využíváte při řešení situací souvisejících s rizikovým chováním žáků nějakou externí pomoc? Jakou?

⁹¹ČESKO. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

- „Ano, spolupracujeme zejména se SVP v Českých Budějovicích, s PPP v Táboře, okresním metodikem prevence, Městskou policií v Táboře a Policií ČR.“
3. Spolupracuje vaše škola při organizování vzdělávacích programů a jiných aktivit s některou organizací zabývající se rizikovým chováním dětí a mládeže?
 - „Nejvíce spolupracujeme s PPP Tábor, s PorCeTou, o.p.s. v Táboře, s občanským sdružením Semafor Veselí nad Lužnicí, s Methou Jindřichův Hradec.“
 4. Jaké preventivní programy ve vaší škole pravidelně uskutečňujete?
 - „Jsou to především neformální programy vytvářející školní komunitu – Den Země, cyklistické, lyžařské a vodácké kurzy, exkurze a školní výlety, návštěvy divadla a filmových představení. Ve spolupráci s externími společnostmi to jsou programy zaměřené na různé formy rizikového chování.“
 5. Spolupracujete s rodiči žáků v oblasti primární prevence?
 - „Ano, rodičům nabízíme velký prostor pro spolupráci, účast na rodičovských schůzkách a konzultacích, neformálních setkáních. Sdělujeme jim, jak se informovat, kde získat poradenskou pomoc. Pořádáme odborné přednášky zaměřené např. na spolupráci školy a rodiny.“
 6. Účastníte se dalšího vzdělávání zaměřeného na vaši činnost metodika prevence?
 - Ano, získala jsem kvalifikaci pro výkon pozice metodik prevence v rámci akreditovaného kurzu (250 vyučovacích hodin)⁹². Účastním se setkání metodiků prevence škol města Tábora. V rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků využívám zejména akreditované programy např. NIDV (národní ústav dalšího vzdělávání) v Praze a v Českých Budějovicích, společnosti INFRA, s.r.o., PorCeTy o.p.s.“
 7. Co se vám v oblasti primární prevence nejvíce daří?
 - „Práce s třídními kolektivy, vhodné využívání třídnických hodin.“
 8. Jaké jsou vaše návrhy na další činnosti v oblasti primární prevence na vaší škole?

⁹²ČESKO. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

- *„Rezervy spatřuji ve spolupráci s rodiči, v lepší spolupráci s OSPOD při řešení jednotlivých případů rizikového chování žáků. Dále nám chybí širší nabídka akreditovaných programů zaměřených na PPRCH.“*

7.3 Respondent č. 3

1. Jaké případy rizikového chování žáků na vaší škole nejčastěji řešíte?
 - *„Nejčastěji řešíme případy kouření žáků v prostoru i v okolí školy, záškoláctví.“*
2. Využíváte při řešení situací souvisejících s rizikovým chováním žáků nějakou externí pomoc? Jakou?
 - *„Ano, využíváme zejména pomoc okresního metodika prevence, PPP v Táboře, dále spolupracujeme s PorCeTou, o.p.s.“*
3. Spolupracuje vaše škola při organizování vzdělávacích programů a jiných aktivit s některou organizací zabývající se rizikovým chováním dětí a mládeže?
 - *„Nejvíce spolupracujeme s PPP Tábor, PorCeTou, o.p.s., občanským sdružením Semafor a Ochranou fauny ČR, o.p.s. Votice.“*
4. Jaké preventivní programy ve vaší škole pravidelně uskutečňujete?
 - *„Adaptační programy pro nové žáky a studenty školy, zahraniční výjezdy, školní výlety a exkurze, projektové dni zaměřené na prevenci kouření, požívání alkoholu a jiných měkkých drog, šikanu a kyberšikanu, filmová představení z nabídky nízkoprahového zařízení Cheiron Tábor.“*
5. Spolupracujete s rodiči žáků v oblasti primární prevence?
 - *„Ano, jsou jim předávány veškeré informace o aktuálních problémech rizikového chování žáků školy na třídních schůzkách. Pořádáme neformální setkávání rodičů ve škole při různých příležitostech – vánoční besídky, slavností zakončení školního roku, výročí školy, dny otevřených dveří, ...“*
6. Účastníte se dalšího vzdělávání zaměřeného na vaši činnost metodika prevence?
 - *Ano, pravidelně se účastním setkání metodiků prevence škol města Tábora. V rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků využívám zejména akreditované programy NIDV v Praze a v Českých Budějovicích, PorCeTy, o.p.s. v Táboře, Národního ústavu vzdělávání (NÚV) v Praze, ZVaS České Budějovice.“*
7. Co se vám v oblasti primární prevence nejvíce daří?

- „*Spolupráce s rodiči žáků, vytváření důvěrného až rodinného klimatu ve škole.*“
8. Jaké jsou vaše návrhy na další činnosti v oblasti primární prevence na vaší škole?
- „*Rezervy spatřuji ve spolupráci s ostatními školami, které působí ve městě Táboře, sdílení dobrých příkladů z praxe.*“

7.4 Rozbor rozhovorů s metodiky prevence

Otázka č. 1: Jaké případy rizikového chování žáků na vaší škole nejčastěji řešíte?

V odpovědích zaznělo, že nejčastějšími projevy rizikového chování jsou šikana, záškoláctví, neomluvené hodiny, agresivita a kouření tabákových výrobků, drobné krádeže a pití alkoholu.

Otázka č. 2: Využíváte při řešení situací souvisejících s rizikovým chováním žáků nějakou externí pomoc? Jakou?

Všichni respondenti uvedli, že využívají externí pomoci zejména z řad místních poskytovatelů služeb v oblasti primární prevence, jedná se o spolupráci s PPP v Táboře, s okresním metodikem prevence, PorCeTou, o.p.s., s oddělením sociálně právní ochrany dětí (OSPOD), s Policií ČR a Městskou policií v Táboře.

Otázka č. 3: Spolupracuje vaše škola při organizování vzdělávacích programů a jiných aktivit s některou organizací zabývající se rizikovým chováním dětí a mládeže?

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že školy nejčastěji využívají při realizaci svých aktivit programovou nabídku občanského sdružení Semafor z Veselí nad Lužnicí, PorCeTy, o.p.s. v Táboře, CEGV Cassiopeia v Českých Budějovicích, s Methou Jindřichův Hradec a Městskou policií v Táboře, Ochranou fauny ČR, o.p.s. Votice.

Otázka č. 4: Jaké preventivní programy ve vaší škole pravidelně uskutečňujete?

Respondenti uvedli zejména výčet neformálních aktivit, kterých se mohou účastnit všichni žáci školy, které posilují zdravé klima tříd i školy, jsou to adaptační programy pro nové žáky a studenty, zahraniční výjezdy, školní výlety a exkurze, projektové dny zaměřené na prevenci kouření, požívání alkoholu a jiných měkkých drog, šikanu a kybershikanu, filmová a divadelní představení.

Otázka č. 5: Spolupracujete s rodiči žáků v oblasti primární prevence?

Všichni dotazovaní zástupci škol odpověděli, že ano. Spolupráce školy a rodiny je v případě primární prevence velmi důležitá. Aktivity zaměřené na rodiče jsou spíše informativního rázu nebo se jedná o neformální akce, kterých se účastní rodiče společně s jejich dětmi.

Otázka č. 6: Účastníte se dalšího vzdělávání zaměřeného na vaši činnost metodika prevence?

Odpovědi všech tří respondentů byly kladné. V rámci dalšího vzdělávání využívají zejména akreditované kurzy společnosti INFRA, s.r.o., PorCeTa, o.p.s., NIDV, NÚV, ZVaS České Budějovice. Dva metodici prevence splňují odbornou kvalifikaci, i když pro výkon pozice MP to není povinností.

Otázka č. 7: Co se vám v oblasti primární prevence nejvíce daří?

Respondenti uváděli zejména spolupráci s rodiči žáků, s ostatními pedagogy školy při realizaci preventivních programů, práci s třídními kolektivy, vhodné využívání třídnických hodin.

Otázka č. 8: Jaké jsou vaše návrhy na další činnosti v oblasti primární prevence na vaší škole?

Rezervy spatřují dotazovaní ve spolupráci s ostatními školami, v lepší spolupráci s OSPOD při řešení jednotlivých případů rizikového chování žáků. Dále jim chybí širší nabídka akreditovaných programů zaměřených na PPRCH a pobočka SVP přímo v Táboře.

7.5 Shrnutí a další doporučení

Pozice metodika prevence ve škole je vymezena vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.⁹³ Tento právní předpis jasně stanovuje a rozděluje povinnosti MP. V první řadě jeho úloha spočívá v tvorbě a kontrole realizace Minimálního preventivního programu, o kterém se autor zmiňoval již dříve. Koordinuje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence, metodicky je v této oblasti vede. Organizuje a realizuje ve spolupráci

⁹³ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

s ostatními pedagogy aktivity zaměřené na PPRCH, zajišťuje spolupráci školy s orgány státní správy a samosprávy. Shromažďuje informace o rizikovém chování žáků, kontaktuje v případě zjištění nežádoucích rizikových jevů na škole příslušné orgány a zařízení, např. Policii ČR, městskou policii, SVP, PPP, OSPOD, ... Jeho povinností je poskytovat poradenskou pomoc učitelům, žákům a jejich rodičům. Spolupracuje s třídními učiteli při podchycení či výskytu nežádoucích projevů rizikového chování. Koordinuje a poskytuje pomoc při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.⁹⁴

Řízený rozhovor s metodiky prevence byl zaměřen na zjištění aktuálního stavu řešení rizikového chování dětí a mládeže na jejich školách. Z jejich odpovědí vyplynulo, že ve všech třech školách řeší méně závažné projevy rizikového chování u dětí a mládeže. Uvědomují si význam spolupráce školy a rodiny, že je velmi důležité podávat rodičům dostatek informací o jejich dětech, nabídnout odbornou pomoc a doporučení.

Ve všech třech školách uvádějí MP dobrou spolupráci s místními orgány a organizacemi při řešení různých případů prevence i výskytu rizikového chování. Snaží se spolupracovat především s místními společnostmi státními i nestátními, které nabízí preventivní programy. Uvádějí však, že by bylo vhodné nabídku služeb rozšířit. V této oblasti budou muset školy oslovit společnosti z přilehlých měst či krajů, informace o nich jim může poskytnout okresní metodik prevence, který úzce spolupracuje s krajským koordinátorem.

Z rozhovorů vyplynulo, že rodiče nemají příliš v oblibě odborné teoreticky vedené přednášky, školy zaznamenávají větší zájem o neformální aktivity, společné výlety, dny otevřených dveří, různé kulturní programy – plesy, besídky aj. Zde by autor doporučil nabídnout rodičům možnost prakticky zaměřených seminářů, kde by si mohli vzájemně předat zkušenosti nejen s odborníky z praxe (státní i nestátní organizace), ale i s jinými rodiči dětí ohrožených rizikovým chováním.

Další otázky byly zaměřeny na další vzdělávání pedagogů, které vyplývá z vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Povinností všech pedagogů je dále se vzdělávat, tedy i MP musí pravidelně sledovat a reagovat na změny v legislativě a v oblasti rizikových jevů u dětí a mládeže, což souvisí s jeho dalším

⁹⁴ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

vzdělávání. Z výčtu vzdělávacích institucí zaměřených na pedagogy lze usuzovat, že nabídka je dostatečná a kvalitní.

Závěrečné otázky byly zaměřeny na to, co se daří a co je třeba zlepšit. Pozitivně je hodnocena spolupráce MP s ostatními pedagogy, s třídními učiteli, s rodiči žáků. MP ze soukromého gymnázia si posteskl, že je potřeba zlepšovat komunikaci mezi školami a že předávání zkušeností a příkladů dobré praxe není nikdy dost. Dále byla zmíněna slabší spolupráce s oddělením sociálně právní ochrany dětí. Tady by autor doporučil, pokud by nedošlo k zlepšení spolupráce, obrátit se na odbor školství, případně na místostarostu města Tábora, do jehož gesce spadá odbor sociálních věcí a tím i OSPOD, a požádat je o pomoc při komunikaci s tímto oddělením. Jelikož je Tábor druhým největším městem v kraji s poměrně vysokým počtem mateřských, základních a středních škol, bylo by velmi přínosné zde otevřít pobočku SVP České Budějovice.

Jelikož školu můžeme vnímat jako živou a vyvíjející se organizaci, je dostatek prostoru pro zlepšování a rozšiřování nabídky nejrůznějších programů a aktivit v oblasti PPRCH, činností, které by přispívaly ke zlepšení klimatu ve školách i v třídních kolektivech.

8 Interpretace výsledků z praktické části ve vztahu k daným cílům a jejich přínosy

Na počátku bakalářské práce byly stanoveny dva cíle. Hlavním cílem bylo zmapovat situaci v oblasti prevence kriminality mládeže ve vybraném regionu (ve městě Táboře) se zaměřením na systém a aktivity s ní spojené. Dílčím cílem pak představení návrhu na další možné činnosti zaměřené na boj s kriminalitou ve výše zmíněné lokalitě, kde cílovou skupinou je mládež.

Na základě zjištěných dat z obou výzkumných metod lze konstatovat, že systém prevence kriminality a primární prevence rizikového chování dětí a mládež ve městě Táboře je funkční. Tvoří jej síť státních i nestátních organizací, jsou to mateřské, základní a střední školy, PPP Tábor, okresní metodik prevence, ZVaS Tábor, policejní složky – Policie ČR a Městská policie Tábor, OSPOD, nízkoprahové zařízení Cheiron, nestátní neziskové organizace jako je PorCeTa, o.p.s. Mezi jednotlivými složkami funguje propojení a spolupráce.

Školy se angažují zejména v oblasti primární prevence rizikového chování dětí a mládeže. Mají vlastní plán PP, který tvoří společně metodik prevence školy ve spolupráci s ostatními pedagogy. Jeho naplňování se děje skrze aktivity a programy, k jejichž naplňování využívají služeb externích společností a zařízení. V případě zjištění výskytu nežádoucích jevů – rizikového chování dětí a mládeže se obrací na OSPOD, Policii ČR nebo městskou policii, PPP, okresního metodika prevence nebo SVP v Českých Budějovicích. Je však důležité, aby ve městě Táboře bylo otevřeno další poradenské pracoviště, středisko výchovné péče.

Na základě výsledků z dotazníkového šetření jasně vyplývá, že mezi dětmi a mládeží na tábořských školách se rizikové faktory vyskytují v menší míře, přesto je nelze podceňovat, naopak neustále je mapovat a věnovat se posilování silných stránek, jako je pozitivní vztah ke škole, k jejím pedagogům a k rodině.

Doporučení z hlediska dalších možných aktivit v oblasti PPRCH a PK lze spatřit v pestré nabídce vzdělávacích a doplňkových aktivit pro žáky zaměřených zejména prakticky, vedených zajímavou formou (film, divadelní představení, beseda, přednáška) blízkou dané věkové skupině. Uspořádat setkání s lidmi, kteří mají osobní zkušenost (jako oběť či pachatel) s rizikovým chováním (kriminalitou) a jeho následky. Dále je nutno získat pro činnosti školy více rodičů zvláště ze sociálně znevýhodněného prostředí, aby lépe pochopili význam a

poslání školy v životě jejich dětí. Pedagogům je možné doporučit vstřícnější přístup k žákům, nezastrašovat je, ale spíše jim být oporou a rádčem. Hovořit s nimi individuálně a častěji, poznat a tím lépe pochopit příčiny jejich rizikového chování.

Závěr

Prevence kriminality je nedílnou součástí právní politiky státu. Systém a její struktura je dána zejména vyspělostí, potřebami a uspořádáním dané společnosti. Česká republika je demokratická společnost, která vytváří takové systémy a opatření, aby se v naší zemi každý občan cítil nejen svobodně, ale také bezpečně. Říká se, že zločin je starý jako lidstvo samo a záleží na lidské společnosti, co s ním udělá. Cílem právní politiky státu je bránit rozvoji kriminality a přijímat opatření, vytvářet strategie, systémy a plány, které sledují její snižování, ale zejména její předcházení.

Teoretická část práce je zaměřena na výklad systému prevence kriminality v podmínkách ČR, dále na vybrané druhy kriminální činnosti, kde děti a mladiství mohou být pachatelé či oběťmi. Dále autor seznamuje čtenáře se strategiemi, koncepcemi a systémem prevence kriminality a rizikového chování v podmínkách Jihočeského kraje a města Tábora, kde cílovou skupinou jsou děti a mladiství (mládež).

Praktická část práce vychází z poznatků získaných v teoretické. Formou dotazníkového šetření odhaluje nejčastější případy rizikového chování u dětí a mladistvých v podmínkách dvou základních a tří středních škol, které působí ve městě Táboře. Sleduje souvztažnost mezi rizikovým chováním a faktory, které je mohou vyvolávat či ovlivňovat, jedná se zejména o vliv rodičů a učitelů. Pak následují rozhovory s pedagogickými pracovníky, kteří ve třech z těchto zařízení působí na pozici metodika prevence. Řízené rozhovory byly zaměřeny zejména na zjištění systému a aktivit v oblasti prevence kriminality a rizikového chování ve městě Táboře, jaké organizace a společnosti jsou v tomto systému zapojeny, zda jednotlivé složky vzájemně spolupracují.

Přínos práce spočívá v tom, že poukazuje na funkční systém prevence kriminality nejen v rámci státu a kraje, ale že jeho koncepce a strategie jsou realizovány v podmínkách jednotlivých obcí, že fungují konkrétně ve městě Táboře, což bylo doloženo zejména výstupy z řízených rozhovorů s metodiky prevence.

Prevence kriminality mládeže je zaměřena na skupinu, jejíž chování a jednání lze z hlediska jejich věku ovlivňovat a měnit, proto z pohledu do budoucnosti je výhodné zacílit preventivní programy zejména na děti a mládež, protože zde existuje šance na nápravu či odklon od rizikového chování.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Tabák. *Prevence*. Praha: Život bez závislostí z. s. únor 2019.

BUDINSKÁ, M. Novelizovaná příloha Metodického doporučení – Alkohol. *Prevence*. Praha: Život bez závislostí z. s. březen 2019.

CHROMÝ, J. *Kriminalita páchaná na mládeži (Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice)*. Praha: Linde, 2010. 239. ISBN 978-80-7201-825-3.

JANKŮ, M. a kol. *Základy práva pro posluchače neprávnických fakult*. Praha: C.H.Beck, 2006. 642. ISBN 80-7179-499-6.

MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2011. 344. ISBN 978-80-7367-825-8.

MORAVCOVÁ, E., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. a kol. *Delikvence mládeže (Trendy a souvislosti)*. Praha: Triton, 2015. 231. ISBN 978-80-7387-860-3.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI, 2004. 452. ISBN 80-7357-026-2.

STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky, 2. rozšířené vydání*, Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2006. 175. ISBN 80-86898-95-4.

TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie*, Praha: Grada Publishing, 2010. 216. ISBN 978-80-247-2982-4.

VANÍČKOVÁ, E. *Cesta za poznáním šikany, šikanování mezi dětmi*. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2002. 11 s. ISBN 80-238-9448-X.

Elektronické zdroje

JANOUS, V., JANOUSEK, A. *Nože, tyče, boxery. Dětské gangy si přes sítě domlouvají krvavé bitky* [online]. iDnes.cz, 13. března 2019 [cit. 2019-06-03]. Dostupné z WWW: <https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/detske-bitky-gang-smichov-repy-praha-nasili.A190312_463040_krimi_hm1>.

Koncepce prevence kriminality Jihočeského kraje na období 2018 - 2020 [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>.

Krajská strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2018 – 2020 Jihočeský kraj [online]. Jihočeský kraj [cit. 2019-06-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.kraj-jihocesky.cz/krajsky-urad/odbor-socialnich-veci#informace-k-drogove-problematice-v-jihoceskem-kraji>>

Metodické dokumenty (doporučení a pokyny)[online]. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2019-06-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>>.

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2019-05-22]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2016-az-2020.aspx>>.

VAČKÁŘ, P. *KONCEPCE Oddělení prevence a humanitních činností 2015 - 2017*[online]. Ministerstvo vnitra, krajské koncepce prevence kriminality, Jihočeský kraj [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>>.

Legislativní dokumenty

ČESKO. § 2 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. § 120 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

ČESKO. Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 2019-05-29].

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

JčK – Jihočeský kraj

NIDV – Národní institut pro další vzdělávání

NÚV – Národní ústav vzdělávání

ZVaS – Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a středisko služeb školám

OSPOD – oddělení sociálně právní ochrany dětí

ZŠ – Základní škola

MŠ – Mateřská škola

MPP – Minimální preventivní program

MP – metodik prevence

PPRCH – primární prevence rizikového chování

PP – primární prevence

PPP- pedagogicko-psychologická poradna

SVP – středisko výchovné péče

CEGV – centrum ekologické výchovy

PorCeTa – Poradenské centrum Tábor

SOŠ – střední odborná škola

G – gymnázium

Č. – číslo

Aj. – a jiné

Seznam tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 Tabulka: Výskyt rizikových forem chování ve školách ve šk. r. 2012/2013 ...40

Obrázek č. 2 Graf: Výskyt rizikových forem chování ve školách ve šk. roce 2012/2013.....40

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Chlapci (108 respondentů ze základní školy).....43

Tabulka č. 2 Dívky (129 respondentů ze základní školy).....44

Tabulka č. 3 Chlapci (59 respondentů z gymnázia).....45

Tabulka č. 4 Chlapci (63 respondentů z technického lycea).....46

Tabulka č. 5 Dívky (66 respondentů z gymnázia).....47

Tabulka č. 6 Dívky (61 respondentů ze střední zdravotnické školy).....48

Přílohy

Příloha č. 1 : Dotazník pro žáky a studenty

DOTAZNÍK – ŽÁCI/STUDENTI

chlapec / dívka (nehodící se škrtněte)

základní škola / střední škola (nehodící se škrtněte)

věk:

správnou odpověď označ X

	ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE
Užívám tabákové výrobky.				
Piji alkohol.				
Experimentoval jsem s konopnými drogami.				
Byl jsem někdy šikanován.				
Někdy jsem šikanoval.				
Kradl jsem někdy.				
Chodím za školu.				
Do školy chodím rád.				
Mám dobré školní výsledky.				
Mám dobrý vztah s učiteli.				
Mám dobrý vztah s rodiči.				
Věřím policii.				

Doplňující otázky

Kolik hodin denně trávíš hraním počítačových her?	
Kolik hodin denně trávíš na internetu?	

Příloha č. 2: Struktura řízených rozhovorů s metodiky prevence

Jaké případy rizikového chování dětí nejčastěji na vaší škole řešíte?
Využíváte při řešení situací souvisejících s rizikovým chováním žáků nějakou externí pomoc? Jakou?
Spolupracuje vaše škola při organizování vzdělávacích programů a jiných aktivit s některou organizací zabývající se rizikovým chováním dětí a mládeže?
Jaké preventivní programy ve vaší škole pravidelně uskutečňujete?
Zapojujete do svých preventivních programů také rodiče vašich žáků?
Účastníte se dalšího vzdělávání zaměřeného na vaši činnost metodika prevence?
Co se vám v oblasti primární prevence nejvíce na vaší škole daří?
Vaše návrhy na zlepšení činností v oblasti primární prevence na vaší škole: